EPISTOLA

EMINENTISSIMI D.D.

CARDINALIS SPADA,

INNOCENTII XII.

BEATÆ MEMORIÆ PONTIFICIS NOMINE, AC MANDATO AD AUCTOREM DATA.

ADMODUM Reverende Pater, magnam paternitati tuæ habeo gratiam, quod editos a te nuper Theologiæ Libros ad me transmiseris una cum singularibus humanitatis erga me tuæ significationibus. Litteras quas adjecisti ad Sanctissimum Dominum nostrum, avide a me perlectas, simulque librorum exemplar illico Sanctitatis suæ pedibus obtuli, omnino sperans uberem gaudii materiam ex luculentis adeo obsequentis animi tui declarationibus exoriturum Sanctitati suæ. Nec me sane opinio fefellit; audiens enim SS. Pater ex iisdem Litteris, te reverenter adeo, atque ut vere Religiosum Virum decet, de Apostolicæ Sedis Auctoritate sentire, in qua, veterum Patrum sententia edoctus, præstari quærentibus Fidei veritatem agnoscis; teque doctrinam, quæ in Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum Matre, & Magistra conservatur, & prædicatur, tenere in omnibus, ac docere velle declaras; professus ibidem a Sp. Sancto per os Romani Pontificis Fidei controversias judicari; ac propterea Sanctitatis suæ examini, judicio, ac emendationi non Opus modo præfatum, sed & cetera, quæ in hunc usque diem edidisti, ac deinceps editurus es, summa animi dimissione submittis: mirum est, quanta Pontificii animi jucunditate perfusus fuerit, & quam profuse Christianam pietatem tuam, profitendæque veritatis studium commendaverit. Est itaque de quo admodum gratuler Paternitati tuæ, quod hujusmodi debitæ venerationis officiis ingenuæ mentis tuæ probitatem spectatam facere volueris, simulque Pontificiam benevolentiam promereri. Sane nemo te melius, qui vetera Ecclesiæ Monumenta diurna, nocturnaque manu versare consuevisti, novit, sanctissimos quosque, laudatissimosque Scriptores peculiari Romanæ Fidei, doctrinæque professione maximam sibi gloriam comparasse; eosque contra male semper apud universam Ecclesiam audivisse, qui a Beati Petri Sedis Disciplina, velut ab universali Catholicæ Veritatis regula, deflexere. Quorum enim Auctorum (ut scite olim Sanctissimi Galliæ Antistites pronuntiarunt) valere possit prædicatio, nisi quos Sedes Apostolica aut intromisit, aut Apocryphos fecit? Hæc itaque cum paternitatem tuam latere non possint, Sanctissimus Dominus noster, qui & virtutes tuas magnifacit, & paterna te respicit caritate, plane confidit ea te universo Orbi daturum argumenta, quibus palam fiat, te ut egregium inclytæ Prædicatorum Familiæ Alumnum, germanumque Angelici Doctoris discipulum, pietate non minus & religiosa in Apostolicam Sedem observantia, quam sapientiæ, & eruditionis fama præstare; quo quidem nihil Deo, & Sanctitati suæ gratius, nihil bonis viris jucundius, Ecclesiæque ædificationi opportunius, nihil agere tibi gloriosius poteris. Ego vero dum ex Sanctitatis suæ sententia tibi ista significo, studia quoque mea, officiaque tuis impendendæ opportunitatibus libenter polliceor, paratissimamque in tui servitium voluntatem: Deus Optimus Maximus Paternitati tuæ cælestis gratiæ dona multiplicet, laboresque litterarios tuos fructu vacuos minime esse permittat. Romæ 13. Aprilis 1694.

PATERNITATI TUÆ,

Ad officia
CARDINALIS SPADA

Inscriptio.

Reverendo Patri NATALI ALEXANDRO
Ordinis Prædicatorum Parisios.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova

CONcediamo Licenza agli Eredi Baglioni Stampatori di Venezia di poter ristampare il Libro intitolato: *Theologia Dogmatico-Moralis Auctore Fr. Natali Alexandro Ord. Prædic. con l'aggiunta delle sue lettere &c.* osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 8. Maggio 1770.

(Angelo Contarini Proc. Rif.
(Andrea Tron Cav. Rif.
(Sebastian Foscarini Cav. Rif.

Registrato in Libro a Carte 35. al Num. 272.

Davidde Marchesini Segr.

Registrato li 21. Maggio 1770. al Magistrato Eccellentiss. contro la Bestemmia in Libro a Carte 16.

Andrea Grattarol Segr.

THEO-

THEOLOGIÆ

DOGMATICÆ, ET MORALIS

SECUNDUM ORDINEM CATECHISMI

Concilii Tridentini

LIBER PRIMUS.

DE FIDE, ET SYMBOLO.

CUM fides spiritalis ædificii sit fundamentum, indeque exordium sumat Christianæ Religionis institutio, ab ea quoque Theologia nostra exordium sumat necesse est. Hac enim duce ad cognitionem Dei, rerumque divinarum, accuratam pervenimus, ad quas humana ratio tam propria infirmitate, quam congenitis ex primi hominis peccato tenebris impar cœcutit, variisque erroribus implicatur, nisi fidei lumine collustretur. Hinc homines, qui solo lumine naturali Deum cognoverunt, & fide destituti, non sicut Deum glorificaverunt, *sine Deo in hoc mundo* fuisse, Apostolus asserit. Hinc etiam *S. Hilarius* Lib. 4. *De Trinitate* scribit: *Non subeunt ingenia nostra in cælestem scientiam, neque incomprehensibilem virtutem sensu aliquo infirmitas nostra concipiet. Ipsi Deo de se credendum est, & iis, quæ cognitioni nostræ tribuit, obsequendum.* Et Lib. 5. *A Deo discendum est, quid de Deo intelligendum sit: quia nonnisi se auctore cognoscitur.*

Eph. 2. 12.

QUÆSTIO PRIMA.

DE FIDE.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit fides.

Definitio fidei.

FIdes vulgo definitur *Donum Dei*, seu *Virtus a Deo infusa, cujus lumine mens hominis illustrata firmiter assentitur iis omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam suam credenda proposuit, sive illa Sacris Litteris expressa sint, sive non sint.*

Fides Dei donum.

I. Dicitur *Donum Dei*, qua in re cum ceteris Virtutibus Theologicis, Spe scilicet, ac Caritate, convenit, imo cum omnibus virtutibus infusis, ac donis Spiritus Sancti, quæ pariter Dei dona sunt; Fidem autem esse Dei donum, etiam quando caritatis consortio destituta est, dogma est Catholicum, Scripturæ Sacræ testimoniis firmatum, Joannis 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Ad Romanos 12. *Alii datur fides in eodem Spiritu.* Ad Philippenses 2. *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Ad Philippenses 1. *Vobis donatum est pro Christo non solum, ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Et Actuum 16. de Lydia purpuraria dicitur; *Cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ a Paulo dicebantur.* Hinc Pelagianorum hæresim, asserentium, Fidem homini ex seipso esse, propriisque viribus, sine Dei gratia Evangelicæ prædicationi consentire illum posse: & Semipelagianorum, dicentium, Gratiam interiorem non esse necessariam ad initium fidei, gravissimis argumentis confutarunt *S. Aug.* Libro *De Prædestinatione Sanctorum*, & *Epistola ad Vitalem*, & *S. Prosper* in Libris *contra Collatorem*, in Responsis ad *Capitula Gallorum*, & ad *Excerpta Genuensium*. Utitur autem *S. Aug.* ad hunc profligandum errorem invictissima probatione ex Ecclesiæ precibus petita, quæ pro infidelibus Deum orat, ut convertantur ad fidem, & pro eorum conversione gratias agit. Easdem hæreses damnaverunt Africana Concilia, & Arausicanum secundum, Canonibus 5. 6. 7. & 8. ac demum Tridentinum Sessione 6. Canone 3. cujus hæc sunt verba: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, Anathema sit.*

Fidei lumen.

II. Divino isto lumine mens hominis illustratur, quia *Si opertum est Evangelium, in iis, qui pereunt, est opertum; in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei ... Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu:* (inquit Apostolus 2. ad *Corinthios* c. 4.)

Fidei certitudo.

III. Eo lumine fit, ut mens hominis firmiter assentiatur iis, quæ Deus revelavit. Cum enim fides non sensuum experientia, non conjecturis, non ratione humana, sed Dei revelantis auctoritate nitatur, primæ scilicet, ac supremæ Veritati, quæ nec fallere potest, nec falli, postulat in assentiendo firmitatem, quæ omnem prorsus hæsitationem excludat. Quantumvis igitur sensui, vel rationi contraria videantur, quæ fide suscipiuntur, illis tamen citra dubitationem assentiendum, & intellectus omnis in *captivitatem* redigendus est *in obsequium Christi*, apud quem *non est* difficile, nedum *impossibile omne verbum*. Hinc *S. Basilius* Sermone *De vera ac pia Fide*, ita fidem definit: *Fides est assentiens approbatio sine ulla hæsitatione de eorum veritate, quæ divino munere sunt proposita.*

2. Cor. 10. Lucæ 1.

Firmitatem illam explicat magis Apostolus, fidem ita definiens, Epistol. ad Hebr. cap. 11. *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Dicitur enim substantia rerum sperandarum, quia assensus est adeo certus, ac firmus, ut eas res, quæ a nobis sperantur, etsi adhuc futuræ sint, & in expectatione positæ, perinde tamen, atque si præsentes essent, jamque in rerum natura subsisterent, nobis exhibeat. Efficit enim, ut nihilo magis de mysteriis a sensu remotis dubitemus, quam si vel oculis conspecta, vel ratione comprehensa essent; imo de illis multo certiores simus, quam de his, quæ nobis sensuum experientia, vel ratione persuadentur. Dicitur *argumentum non apparentium*, idest, ostensio, & demonstratio rerum, quæ non videntur, quia eas, tametsi obscuras, & inevidentes, tam certo tamen oculis mentis nostræ repræsentat, quam si vel corporis oculis conspicerentur, vel humanæ scientiæ rationibus comprehensæ intelligerentur.

IV. Fides igitur non est opinio, non est æstimatio, quomodo eam definiebat *Petrus Abailardus*, quem propterea *S. Bernardus* graviter reprehendit, ac refellit Epistola 190. seu Tractatu *De erroribus Petri Abailardi* in Concilio Senonensi damnatis, ad *Innocentium II.* Pontificem Maximum, cap. 4. *Absit*, inquit, *ut putemus in fide, vel spe nostra aliquid, ut is putat, dulia æstima-*

tione

tione pendulum, & non magis totum, quod in ea est, certa, ac solida veritate subnixum, oraculis & miraculis divinitus persuasum, stabilitum, & confectatum partu Virginis, Sanguine Redemptoris, gloria Resurgentis. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Si quominus, ipse postremo Spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Quomodo ergo fidem quis audet dicere æstimationem, nisi qui Spiritum istum nondum accepit, quive Evangelium aut ignorat, aut fabulam putat? Scio, cui credidi; & certus sum, clamat Apostolus: & tu mihi subfibilas: Fides est æstimatio? Tu mihi ambiguum garris, quo nihil est certius. Sed Aug. aliter. Fides, ait, non confectando, vel opinando habetur in corde, in quo est, ab eo cujus est, sed certa scientia acclamante conscientia. Absit ergo, absit, ut hos fines fides habeat Christiana. Academicorum sunt ista æstimationes, quorum est dubitare de omnibus, scire nihil. Ego vero securus in Magistri Gentium sententiam pergo, & scio quoniam non confundar; „ Placet mihi, fateor, illius de fide definitio. Fides est, ait, substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. „ Substantia, inquit, rerum sperandarum, non inanium phantasia conjecturarum. Audis substantiam, non licet tibi in fide putare, vel disputare pro libitu, non hac illacque vagari per inania opinionum, per devia errorum. Substantia nomine aliquid tibi certum, fixumque præfigitur; certis clauseris finibus, certis limitibus coarctaris; non est enim fides æstimatio, sed certitudo. Hæsitationem igitur excludit prorsus omnem. Unde *S. Jacobus* Epistolæ cap. 1. *Postulet autem*, inquit, *in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur.*

Fidei obscuritas.

V. Ut ab opinione, & æstimatione, sic etiam a scientia fides discernitur: quia divinum illud fidei lumen rebus credendis perspicuitatem non affert. Est enim fides rerum, quæ non videntur. Unde rursus Apostolus 1. ad Corinth. 13. ait: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Hinc *S. August.* Tractatu 11. in Joannem, explicans illa Christi verba, *Et cognoscetis veritatem*, ait: Nonne veritatem cognoverant, quando Dominus loquebatur: Si non cognoverunt, quomodo crediderunt? *Non quia cognoverunt crediderunt, sed ut cognoscerent crediderunt. Credimus enim, ut cognoscamus, non cognoscimus, ut credamus. Quod enim cognituri sumus, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Quid est enim fides, nisi credere, quod non vides? Fides ergo est, quod non vides credere, veritas, quod credidisti videre.* Et Tract. 79. explicans hæc Christi verba: *Et nunc dixi vobis prius, quam fiat, ut cum factum fuerit credatis*, ait: *Quid est hoc, cum magis homo credere debeat, antequam fiat, id quod credandum est? Hac est enim laus fidei, si quod creditur non videtur. Nam quid magnum est, si creditur quod videtur, secundum illam ejusdem Domini sententiam, quando Discipulum arguit dicens:* Quia vidisti, credidisti; beati, qui non vident, & credunt? *Et nescio utrum credere dicendus est quisque, quod videt. „ Nam ipsa fides, in Epistola, quæ dicitur ad Hebræos, ita est definita: Est autem fides sperantium substantia, convictio rerum, quæ non videntur. Quapropter si fides est rerum, quæ creduntur, eademque fides earum est, quæ non videntur, quid sibi vult, quod Dominus ait, „ Et nunc dixi vobis, prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis? „ Nonne potius dicendum fuit, Et nunc dixi vobis, prius „ quam fiat, ut credatis, quod cum factum fuerit videatis? Nam & ille cui dictum est, Quia vidisti, credidisti, non hoc credidit, quod vidit; sed aliud vidit, aliud credidit: Vidit enim hominem, credidit Deum. Cernebat quippe, atque tangebat carnem viventem „ quam videbat morientem: & credebat Deum in carne ipsa latentem. Credebat ergo mente, quod non videbat, per hoc quod sensibus corporis apparebat. Sed etsi dicuntur credi, quæ videntur, sicut dicit unusquisque oculis suis se credidisse: Non tamen ipsa est, qua in nobis ædificatur fides, sed ex rebus, quæ videntur, agitur in nobis, ut ea credantur, quæ non videntur. Quocirca quod Dominus ait:* „ Et nunc dixi vobis, prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis: *illud utique dicit, cum factum fuerit, quod cum visuri erant post mortem viventem, & ad Patrem ascendentem: quo viso illud fuerant crediturí, quod ipse esset Christus Filius Dei vivi, qui potuit hoc facere, cum prædixisset, & prædicere antequam faceret: crediturí autem hoc non fide nova, sed aucta; aut certe cum mortuus esset defecta, cum resurrexisset refecta. Neque enim cum Dei Filium non ante credebant: sed cum in illo factum esset, quod ante prædixit, fides illa, quæ tunc, quando illis loquebatur, fuit parva, & cum moreretur pene jam nulla, & revixit, & crevit.* Hinc denique vulgatum illud *S. Gregorii Magni*, Hom. 26. *Qua apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem .... Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*

Ratio firmiter assentiendi veritatibus fidei, est Dei revelantis auctoritas.

VI. Fide divina illis omnibus assentimur, quæ Deus revelavit, sive præterita sint, sive præsentia, sive futura: illisque firmiter assentiendi unica ratio est divina auctoritas. Et hac præcipue cogitatione munire se debet animus Christianus adversus omnem carnis cogitationem, quæ vel contraria suggerit, vel Religionis veritatem in dubium vocat; Dei voces esse quæcumque fides loquitur, ut docet Apostolus 1. ad Thessalonic. 2. *Cum inquit, accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed sicut vere est verbum Dei.*

Dogmata, quæ Deus revelavit, per Ecclesiam credenda nobis proponuntur. 1. Tim. 6.

VII. Quæ autem Deus nobis revelavit, ea per Ecclesiam suam nobis credenda proposuit, ac proponit. Illi namque credidit depositum fidei, de quo Apostolus ad *Timotheum* scribens, ait: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* Ejus definitiones oraculorum instar Fidelibus omnibus esse debent, cum sit *Columna, & firmamentum veritatis.* In ejus auctoritate acquiescendum est, cum a Christo gubernata, qui eum ea se futurum promisit, *usque ad consummationem sæculi*, & 2. 1. Tim. 3. Spiritu Sancto perenniter illuminata, deficere, aut errare non possit. Igitur qui illam audit, Christum audit, & Hebr. 1. Spiritum Sanctum per eam loquentes: qui illam spernit, eique resistit, spernit Christum, & Spiritum Sanctum per eam loquentes. Deus enim, qui *multifariam multisque modis locutus est nobis in Prophetis, & novissime locutus est nobis in Filio*, nunc Filii sui verbum nobis proponit per *Ecclesiam*, quam proinde, *qui non audierit*, habendus est, ex Christi sententia, *ut ethnicus, & publicanus.* Matth. 18. Hinc *S. Aug.* Libro *contra Epistolam Manichei*, cap. 5. ait: *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

Traditionum accessitas.

VIII. Omnibus porro, quæ Deus nobis revelavit, & per Ecclesiam suam credenda proposuit, per fidem assentimur, sive illa Sacris Litteris expressa sint, sive non sint. Eorum enim, quæ credenda sunt, & ad Catholicæ Religionis dogmata pertinent, quædam in Scripturis Sacris diserte sunt expressa, cujusmodi sunt, Deum esse trinum, & unum, Filium Dei factum esse hominem, pro nobis mortuum esse, resurrexisse, in Cœlum ascendisse, mortuos omnes ad vitam excitandos esse, hominem ex aqua, & Spiritu Sancto in Baptismo regenerari, totum Christum in Eucharistia realiter contineri, & alia id genus Religionis nostræ veneranda Mysteria. Quædam non sunt disserte, & explicite in Sacris Scripturis exarata, quæ nihilominus Fide divina credenda sunt, quia ex Apostolorum Traditione illa accepit Ecclesia: divinaque illa Dogmata, quorum fidelis custos est, ac Magistra, suis Christique alumnis credenda proponit, cujusmodi sunt, Beatæ Mariæ Matris Dei Virginitas perpetua, Baptismus infantium, Sacrarum Imaginum cultus, Librorum Scripturæ Sacræ numerus, & illorum, quos præ manibus habemus, authentica veritas, ac divina inspiratio, signi Crucis in frontibus Christianorum religiosa & salutaris impressio, &c.

ARTICULUS II.

Quibus fundamentis, ac principiis Fides nitatur.

Fides verbo *Dei*, ut in principio, & fundamento unico nititur, quod inconcussum est, adeo ut ei falsum subesse non possit; quia *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur: Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax. Et impossibile est mentiri Deum.* Quamobrem, nec per se, nec per alios fallere, uti nec falli potest. Num. 23. Joan. 3. Hebr. 6.

§. I. *Duplex Fidei principium, ac fundamentum, Scriptura Sacra, & Traditio.*

Duplex est Verbum Dei; aliud *scriptum*, aliud *traditum*. Scriptum, Veteris, Novique Testamenti Libris continetur. Traditum, ipsius Christi ore ab Apostolis acceptum, aut ab ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditum, ad nos usque pervenit. Verbum Dei duplex scriptum, & traditum.

Scriptura Sacra Traditionis necessitatem, Traditio Scripturæ veritatem ostendit. *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*; (inquit Apostolus 1. ad *Timotheum* 3.) Et, *Omnis Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*; inquit *S. Petrus* Epistola 2. cap. 1.) *Laudo vos, fratres* (inquit S. Paulus 1. ad Corinthios 11.) *quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Quo ex loco *S. Basilius* Libro *de Spiritu Sancto*, cap. 29. colligit, *Apostolicum esse, etiam non scriptis Traditionibus inhærere.* Et *S. Epiphanius* Hæresi 61. *Sed & Traditione quoque opus est, neque enim ex Scripturis peti possunt omnia: Idcirco alia scripto, Traditione alia Sanctissimi Apostoli reliquerunt.*

Traditionis auctoritas.

Ait Apostolus item Epist. 2. ad Thessalonicenses c. 11. *Itaque, fratres, state, & tenete Traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Et quo loco *S. Jo. Chrysostomus* Homilia 4. in illam Epistolam, ait esse perspicuum, quod Apostoli *Non omnia tradiderunt per Epistolam sed multa etiam sine scripto, & ea quoque sunt fide digna. Quamobrem*, inquit, *Ecclesia quoque Traditionem censeamus esse fide dignam. Est Traditio: Nihil quæras amplius.*

De Traditionibus, earumque necessitate, & auctoritate uberrime disseruimus adversus veteres, ac recentiores Hæreticos Dissertatione 16. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 11. Sufficiat Ecclesiasticis Viris, qui in Seminariis eruduntur, illud sacri Concilii Tridentini Decretum, Sessione 4. *Sacrosancta Synodus Orthodoxorum Patrum exempla secuta, omnes Libros tam Veteris, quam Novi Testamenti, cum utriusque unus Deus sit auctor, necnon Traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam, vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, par pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur.*

§. II. *Qui Libri sacri?*

Canonorum Scripturæ seu librorum divisio.

II. Libri illi sacri sunt, ac divini, qui in Ecclesiæ Canone, ut sacri, divinique, sive ut genuini Scripturæ Sacræ Libri recensentur a S. *Hieronymo* in Epistola *ad Paulinum*, & in Prologo Galeato, *Innocentio I.* Pontifice Maximo in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, *S. Augustino* Libro 2. *de Doctrina Christiana* cap. 8. & Libro 15. *de Civitate Dei*, cap. 25. Concilio Carthaginensi 3. Canone 47. *Gelasio I.* in Concilio Romano, *Eugenio IV.* in Decreto pro instructione Armenorum, & Concilio Tridentino Sessione IV. numerosiores, & majoris auctoritatis Ecclesias, Romanam præsertim, Africanam, & universam Ecclesiam Occidentalem, apud quam Traditionis Apostolicæ depositum incorruptum servatum est, secuto; (ut de aliis Patribus, & Conciliis nihil dicam imprasentiarum) Libri illi vocantur Canonici, quia in Ecclesiæ Canone recensentur, & in auctoritatem ab Ecclesia recepti sunt, tanquam inspirante Spiritu Sancto, ab hominibus Dei conscripti.

Alii sunt Legales, alii Historici, alii Prophetici, alii Morales.

Libri Legales Veteris Testamenti, sunt *Pentateuchus*, seu Libri quinque Moysis, id est, *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*.

Historici, *Josue*, *Judicum*, *Ruth*: quatuor *Regum*, duo *Paralipomenon*: *Esdræ*, primus, & secundus, qui dicitur *Nehemia*: *Tobias*, *Judith*, *Esther*, *Job*, *Duo Machabæorum*, *primus*, & *secundus*.

Prophetici sunt, *Psalterium Davidicum*, *centum quinquaginta Psalmorum*: quatuor Prophetas Majores, scilicet, *Isaias*, *Jeremias* cum *Baruch*, *Ezechiel*, *Daniel*: & duodecim Prophetæ Minores, scilicet, *Osee*, *Joel*, *Amos*, *Abdias*, *Jonas*, *Michæas*, *Nahum*, *Habacuc*, *Sophonias*, *Aggeus*, *Zacharias*, *Malachias*.

Morales sunt, *Proverbia Salomonis*, *Ecclesiastes*, *Canticum Canticorum*, Liber *Sapientiæ*, & *Ecclesiasticus*.

Legales Novi Testamenti sunt, *quatuor Evangelia secundum Matthæum*, *Marcum*, *Lucam*, & *Joannem*.

Historicus est Liber *Actuum Apostolorum*, a Luca Evangelista conscriptus.

Propheticus unicus est, scilicet, *Apocalypsis Joannis Apostoli*.

Morales sunt, quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli: *Ad Romanos*, *duæ ad Corinthios*, *ad Galatas*, *ad Ephesios*, *ad Philippenses*, *ad Colossenses*, *duæ ad Thessalonicenses*, *duæ ad Timotheum*, *ad Titum*, *ad Philemonem*, *ad Hebræos*: *Petri Apostoli duæ*: *Joannis Apostoli tres*: *Jacobi Apostoli una*: *Judæ Apostoli una*.

Si quis autem Libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris, & Canonicis non susceperit, & Traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, Anathemate percellitur a Concilio Tridentino Sectione 4.

§. III. *Scripturæ sacræ Versiones.*

III. Sacrorum Librorum, plerique Hebraice, quidam Chaldaice, alii Græce feripti sunt. Eorum, qui Hebraice sunt scripti, plures editæ sunt Versiones: omnium celeberrima fuit, Ecclesiæque veteris usu consecrata Versio Græca Legis, & Prophetarum a 70 Interpretibus adornata. Omnium Veteris, Novique Testamenti Librorum plures etiam Versiones Latinæ factæ sunt. Celeberrima est ea, quæ *Vulgata* nuncupatur, qua tota Ecclesia Latina utitur. Hanc Versionem, *quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habendam*, Concilium Tridentinum statuit, ac declarat; *& ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat*, vel *præsumat*: quo Decreto non derogat fontibus Hebraicis, & Græcis, ex quibus Vulgata illa Versio expressi est, sed ceteris Versionibus Latinis anteponendam, solumque inter eas declarat authenticam, ut proinde ex Scriptura Sacra secundum illam Versionem Fidei controversiæ dirimi, hominumque mores in Christianæ Legis disciplina informari valeant. Latina versio vulgata, est authentica.

§. IV. *Scripturæ sacræ interpretatio.*

Ad Scripturæ sacræ interpretationem non sufficit privatus cujusque spiritus.

IV. Ad Scripturæ sacræ intelligentiam, & interpretationem non sufficit privatus cujusque hominis spiritus. Solo enim Spiritu Dei haberi potest intelligentia verbi Dei: Spiritus autem Dei sibi ipsi contrarius esse non potest. Porro contrarios sensus testimoniis sacrarum Scripturarum in gravissimis Fidei controversiis attribuunt Catholici, & Hæretici; ipsique Hæretici; pro suæ quisque causæ studio, varios, & repugnantes sensus eidem Scripturæ loco affingunt: quanam ergo ratione verus, ac legitimus a falso, & peregrino discerni poterit? Lutheranus perinde, ac Calvinista, Spiritum Dei se habere gloriabitur. Socinianus æque, ac Catholicus. Et quis probabit spiritus, si ex Deo sint? Quinam erit controversiarum finis, nisi ad Ecclesiam deferantur, quæ visibilis est (talem enim judicem esse oportet) Christique auctoritate donata, & Spiritus Sancti lumine numquam ipsi de futuro illustrata? Certe si in Republica cuique Leges interpretari proprio judicio non licet, sed si quid in illis occurrit ambiguum, atque obscurum, publica auctoritate illud exponi necesse est, licebitne in Ecclesia privato judicio Scripturam divinam, Deique Legem exponere? Absit. Judex itaque controversiarum Fidei, sensusque veri, ac genuini Scripturæ sacræ, est Ecclesia. Hoc vero in judicio Regulam aliquam sequatur oportet, eamque plane divinam. Regula illa non est sola Scriptura sacra, de cujus sensu controversia frequenter movetur: Traditio igitur in subsidium accepit, Ecclesiaque judicat de Fidei controversiis secundum doctrinam, quam ipsa *ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit*, ut loquitur *Tertullianus*. Hinc Christiani Antiocheni orta controversia de necessitate Circumcisionis, & cæremoniarum Legis Mosaicæ, non privato spiritu discreverunt veritatem prædicationis Pauli, & Barnabæ, negantium esse necessarias ad salutem, a sententia Pharisæorum recens conversorum ad Fidem, qui id asserebant: sed ad Apostolos, & Seniores hanc referri controversiam necesse fuit, quorum judicio in Concilio Hierosolymitano finita est, (Actorum 15.) Regula in Scripturæ sacræ interpretatione servanda.

Obscuri ergo Scripturæ loci per alios Scripturæ locos clariores, & secundum Traditionem, sensumque Ecclesiæ sunt explicandi, ac religiose servanda est Regula a sacra Synodo Tridentina præscripta, Sess. 4 decernente: *Ut nemo sua prudentia innixus, in rebus Fidei, & morum, ad ædificationem Doctrinæ Christianæ pertinentium sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sacrarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam S. interpretari audeat, etiam si hujusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent.*

§. V. *Unde Traditio innotescit.*

Apostolica Traditio in Ecclesia Romana semper conservata. Tertullianus.

V. Ecclesiasticam Traditionem nobis manifestant, vel concors Patrum Doctrina, qui *uno consensu, aperte, frequenter, perseveranter* idem docuerunt, & credendum Christianis tradiderunt, ut loquitur Vincentius Lirinensis in Commonitorio: vel Ecclesiæ oracula, quorum alia edita sunt a Romanis Pontificibus controversias Fidei finientibus ex Romanæ Ecclesiæ omnium *Maxime, & antiquissima* sensu, in qua ea, *quæ est ab Apostolis Traditio, & annuntiata hominibus fides, per successiones Episcoporum pervenit usque ad nos. Ad hanc etiam Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique Fideles, in qua semper conservata est ea, quæ est ab Apostolis Traditio*, ut loquitur S. Irenæus Lib. 3. adversus Hæreses, c. 3. Alia vero a Conciliis Generalibus in Spiritu Sancto legitime congregatis, quæ sunt *Representationes totius nominis Christiani*. Quorum quidem tanta est autoritas in Fidei controversiis dirimendis, convocante; præside, & confirmante Romano Pontifice, quem, *ut caput membris*, venerando cœtui suo præfuisse Chalcedonensis Concilii Patres ad S. *Leonem* scribentes testantur; ut *S Gregorius Magnus* ea se sicut quatuor Evangelia venerari, & suscipere sit professus Lib. 1. Epist. 24 *Quæ*, inquit, *corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem; sicut sanctii Evangelii quatuor Libros, sic quatuor Concilia suscipere, & venerare me fateor, Nicænum scilicet, in quo perversum Arii Dogma destruitur: Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomii, & Macedonii error convincitur:* Concilium generalium auctoritas.

Ephesinum etiam primum, in quo Nestorii impietas judicatur; Chalcedonense vero, in quo Eutychis, Dioscoriqueprávitas reprobatur; tota devotione complector, integerrima approbatione custodio. Quia in his, velut in quadrato lapide, sanctæ Fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ, atque actionis norma consistit. Quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jacet. Quintum quoque Concilium pariter veneror... Cunctas vero quas prafata veneranda Concilia personas resonant, respuo: Quas venerantur, amplector: Quia dum universali sunt consensu constituta, se, & non illa definiunt, quisquis præsumit, aut solvere quos ligant, aut religare, quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, Anathema sit. Hæc *S. Gregorius* de Conciliis Generalibus ad sua usque tempora celebratis. Ceterorum porro, sive in Oriente, sive in Occidente deinde celebratorum, par est auctoritas, in Dei verbo fundata, Matth. 18. *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, illic ego in medio illorum sum.* Et Actuum 15. ubi Apostoli in Concilio congregati ajunt: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis.*

ARTICULUS III.

§. I. *De Fidei necessitate ad salutem.*

I. FIdem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit, cum scriptum sit ad Hæbreos 9. *Sine Fide impossibile est placere Deo, Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Christi etiam Domini aperta sententia est (Marci ult.) *Qui non crediderit, condemnabitur.* Et Joannis 3. *Qui non credidit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Hinc Clemens Alexandrinus Lib. 7. *Stromatum*, Fidem vocat, *primam ad salutem inclinationem.* S. Cyrillus Alexandrinus Lib. 4. in Joannem ipsam appellat, *januam, & viam vitæ.* S. Hieronymus in cap. 3. Epistolæ ad Galatas, ipsam nuncupat *principium, & originem fiduciæ, & accessus ad Deum*; S. Augustinus Lib. *De Prædestinatione Sanctorum* c. 7. donum Dei, quo cetera impetrantur: *Ex Fide* (inquit) *dicit*, Apostolus, *justificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur, cetera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus juste vivitur.* Ipsam item vocat initium hominis Christiani, Libro *De Dono perseverantiæ*, c. 2. *Quod enim est*, inquit, *initium veritis Christiano, quam credere in Christum?* Fidem denique spiritalis ædificii fundamentum appellat Sermone 27. alias *De verbis Apostoli* 15. cap. 1. *Domus Dei* (inquit) *credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.* Per Fidem autem nos justificari dicit Apostolus. *Quia Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*, ut explicat Concilium Tridentinum Sessione 6. c. 8.

Fides humanæ justificationis, & salutis initium.

Rom. 3.

Eamdem veritatem ratio ipsa confirmat, suæ tenuitatis, imbecillitatis, ac infirmitatis conscia, qua ad res divinas cognoscendas extollere se non potest, nisi supernaturali lumine collustrata, Deique auctoritate freta. Unde *S. Augustinus* Libro *De Moribus Ecclesiæ Catholicæ*, c. 11. ait: *Quia caligantes hominum mentes confusitudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum, vitiorumque volantur, perspicuitati sinceritatique rationis aspectum idoneum intendere nequeunt; saluberrime comparatum est, ut in lucem veritatis aciem titubantem veluti ramis humanitatis opacata induceat auctoritas.*

Humanæ rationis imbecillitas.

§. II. *Fides ad salutem necessaria, non est singularis fiducia, qua quis credat sibi remissa esse peccata, aut se esse prædestinatum ad vitam æternam.*

II. Fides porro, quæ necessaria est ad salutem, non est fiducia de singulari Dei misericordia, qua sibi quisque promissiones divinas de remissione peccatorum applicet, aut qua certo credat sibi remissa esse peccata, vel se esse in numero Prædestinatorum; sed assensus præstitus omnibus, quæ sunt a Deo revelata. Fiducia enim illa, qua quis credit, & certissime confidit sibi remissi esse peccata, tantum abest, ut verbo Dei præcipiatur, ut e contra, verbum Dei disserte doceat esse semper de remissione peccatorum, & salute æterna timendum, nec de ea, citra revelationem singularem nos unquam futuros esse posse certiores. Job IX. *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea .... Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Job sanctissimus vir, quem non reprehenderat cor ejus in omni vita, metuere se tamen significat; At si Fides ipsam de justitia sua, & prædestinatione certum fecisset, nefas ili fuisset ea de re dubitare. Sed & David, cui Deus peccatum dimiserat, se nihilominus coram Deo occultorum forsan delictorum esse reum declarat, Psalm. 18. *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce servo tuo.* Id autem non solum frustra, sed & falso dixisset, si peccata quæcumque sibi esse remissa credidisset. Idem rursus docet Spiritus Sanctus Proverb. 15. *Quis potest dicere; Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* Ecclesiastici 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adicias peccatum supra peccatum, & ne dicas: Misericordia Domini magna est, & multitudinis peccatorum meorum miserebitur.* Et cap. 9. *Sunt justi, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, an amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta, eo quod universa æque eveniant justo, & impio.* Et Apostolus 1. ad *Corinthios* 4. ait: *Nihil mihi conscius sum, sed in hoc justificatus sum.*

Dogma Fidei est, fidem justificantem non esse singularem fiduciam de remissione peccatorum aut prædestinatione sua.

Fidem, quæ ad salutem, & ad justificationem necessaria est, non esse singularem illam fiduciam, qua quis certo credat sibi remissa esse peccata, aut se esse in numero Prædestinatorum ad vitam æternam, docet, ac definit Concilium Tridentinum contra Calvinianos Hæreticos Sessione 6. cap. 9. & Canonibus 12. 13. 14. 15. & 16. quorum hic est tenor.

Si quis dixerit, Fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur: Anathema sit.

Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certo, & absque ulla hæsitatione propria infirmitatis, & indispositionis peccata sibi esse remissa: Anathema sit.

Si quis dixerit, hominem a peccatis absolvi, ac justificari ex eo, quod se absolvi, ac justificari certo credat, aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem, & justificationem perfici; Anathema sit.

Si quis dixerit, hominem renatum, & justificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum: Anathema sit.

Si quis magnum illud, usque in finem perseverantiæ donum se certo habiturum absolute, & infallibili certitudine dixerit: nisi hoc ex speciali revelatione didicerit: Anathema sit.

Ad Fidem divinam non pertinet moralis certitudo, quæ interdum justis inest, quod in statu gratiæ sint.

Justis quidem moralis interdum inest certitudo, quod in statu gratiæ sint, sed cum illa probabilibus dumtaxat conjecturis innixa sit, ad fidem divinam non pertinet, quæ hæsitationem, & formidinem prorsus omnem excludit. Hoc sensu intelligenda sunt sequentia Apostoli loca. Ad Romanos 8. *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod Filii Dei sumus ..... Certus sum, quia neque mors, neque vita, &c. neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei.* 1. ad Corinth. 11. *Non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis.* 11. ad Corinth. 1. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia conversati sumus in hoc mundo.* Et cap. 13. *Vosmetipsos tentate, si estis in Fide. Ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? Nisi forte reprobi estis.*

Unde innotescat testimonium Spiritus Sancti quod filii Dei sumus.

Testimonium illud scilicet, quod Spiritus Sanctus justis reddit, quod filii Dei sint, quandoque per bonæ voluntatis conscientiam innotescit, quæ de nullo nos crimine, aut affectu peccandi reprehendat; & ex fiducia ad Deum, quæ bonæ conscientiæ fructus est, secundum illud 1. Joannis 3. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Item ex studio honoris Dei, ex lubenti cognitione, & auditu rerum divinarum, & ad vitam secundum Deum instituendam spectantium, ex tranquillitate, & serenitate animi, cum interna consolatione, quæ Baptismum, & Pœnitentiæ Sacramentum sincero corde susceptum consequi solent, ex clamore denique, seu oratione devota ad Deum, affectuque tenero, quo Pater appellatur, conjicere possumus. Hos enim motus a Spiritu Sancto in nobis habitante effici, verosimillimum est. Verum quia sæpe de se ipsi mens hominis sibi mentitur, & quandoque fit, ut his prope similes motus, & affectus etiam illi sentiant, qui justi non sunt, ut nempe & Deum Patrem vocent, & quadam cordis teneritudine sermones de Deo, rebusque divinis non illubenter audiant, & suavitatem quamdam experiantur, quæ lacrymas etiam elicit; Et cum offuscæ tenebræ, quæ ipsum impediunt hominem, ne peccata sua cognoscat, male sanam aliquando pariant conscientiæ tranquillitatem: Illi motus æquivoca signa sunt, & quandoque fallacia. Unde Spiritui Sancto his signis testimonium nobis perhibenti, quod filii Dei simus, fidem adhibere teneremur, si certum haberemus, illa esse a Spiritu Sancto. At cum id obscurum maneat, non possumus, nec debemus certo credere nos esse filios Dei signis illis suffragantibus: Sicut credere deberemus, & teneremur, si expressum testimonium per revelationem haberemus, par illi, quod per Prophetam Deus reddidit Davidi, dicentem: a *Transtulit Dominus peccatum tuum a te*: Et per Christum Magdalenæ, b *Remissa sunt ei peccata multa*: Et Paralytico, c *Remittuntur tibi peccata tua*,

a 2. Reg. 12.
b Luc. 7.
c Luc. 5.

Hæc loci alterius Apostolici verba, d *certus sum*, non desi-

d Rom. 8. 38.

designant certam animi persuasionem; quæ fallere non possit, sed conjecturalem, quæ signis illustribus innitatur. Hoc sensu vox illa *certus* usurpatur cap. 14. ejusdem Epistolæ: *Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione.* Hoc sensu interpretati sunt Græci Patres, de fiducia scilicet vehementi, Et hæc quidem responsio valeat, si Apostolus in propria persona locutus esse videatur, & justos quoque eadem confidentia dicere posse putemus: *Certus sum, &c.* At si Apostolum certitudinem fidei intellexisse cum *S. Augustino* censeamus, dicendum est, ipsum in persona propria, aut singulorum Justorum non loqui, sed potius generis Prædestinatorum, quibus ex maxima fiducia se adjunxit, quod signa illustria prædestinationis in se conspiceret. Loqui autem Apostolum de toto electorum genere, verba illa, quæ præmisit, ostendunt: *Quis accusabit adversus Electos Dei?* Cum autem ait: *Nulla creatura poterit nos separare a caritate Dei*, Caritatem non intelligit, qua Justi, & Electi Deum diligunt, quasi ab ea excidere numquam possint, sed caritatem æternam, qua Deus Electos suos complectitur, ad eorum vocationem, justificationem, glorificationem, de quibus antea fuerat locutus, consummandam; cujus caritatis tanta vis est, & immutabilitas tanta, ut nulla prorsus creatura nos ab ejus sinu divellere possit, faciendo, ut ille nos amare desinat, aut ut illius erga nos amoris frustretur eventus.

Tertius locus ex 1. Ad Corinthios secundo capite, de Fidelibus, aut Justis omnibus non loquitur, sed de Apostolis, de quibus præmiserat: *Sapientiam loquimur inter perfectos; Sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, sed loquimur sapientiam Dei in mysterio, quæ est abscondita. Sed, Nobis autem revelabit Deus per Spiritum suum, &c.* Et, *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est.* Nec etiam de omnibus, & singulis Dei donis, sed de mysteriis arcano Dei consilio præparatis, & exhibitis, atque deinceps exhibendis toti Electorum societati, locus hic intelligendus est: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, &c.* Id est, sapientia sæculi non sumus instituti, ut sciamus, quæ sæculi sunt, sed Spiritum Dei accepimus, quo revelante divina Mysteria cognoscimus, redemptionem, justitiam, salutem, & gloriam Electorum spectantia. Quæ omnia gratis donavit, & ab æterno præparavit Deus diligentibus se. *Quæ & loquimur*, inquit, *non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina Spiritus.*

Quarto loco, scilicet 2. ad Corinthios 1. non loquitur Apostolus de justitia, aut gratia sua, sed de sinceritate, qua Munus Apostolicum hucusque gesserat, ac deinceps gerere pergebat. Itaque suæ conscientiæ testimonio fretus in Domino gloriabatur, quod sapientiæ sæcularis adminiculo usus non fuisset, sed a gratia Dei, id est, a gratuita, & omnipotenti Dei operatione, miracula per eum facientis, & plurimos ad credendum Evangelio, cujus erat Minister, occulte, & admirabiliter trahentis, fructum prædicationis suæ expectans, Apostolico Munere perfectus esset. *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo. Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, & cognovistis.*

Quintus denique locus ex cap. 13. non probat hominem justum certo scire se esse filium Dei, & Christum inhabitantem in se habere: Enim vero cum Corinthios admoneat Apostolus, ut se ipsos probent, ac tentent, fintne in Fide, per quam Christus in illis inhabitet, ea de re certi non erant. Quod enim certum est, probatione, & experimento nullo eget. At neque postquam seipsum probabit quisque, de Christi in se ipso inhabitatione absolute certus est, sed conjecturali tantum, & probabili cognitione id novit, signis subobscuris persuasus. Quamquam non de singulis Fidelibus ibi loqui Apostolus videtur, sed de tota, ad quam scribit, Corinthiorum Ecclesia. *Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? Nisi forte reprobi estis.*

ARTICULUS IV.

Nullum opus æternæ vitæ meritorium sine fide fieri potest. Nec tamen omnia opera infidelium sunt peccata.

Cum *sine Fide impossibile sit placere Deo*: Fidesque sit ad salutem æternam consequendam necessaria, ut Articulo superiori probatum est: Hinc sequitur, nullum opus æternæ vitæ meritorium sine fide fieri posse. Non tamen omnia infidelium opera peccata sunt. Ut enim docet Apostolus ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Quem quidem Apostoli locum licet quandoque Patres de Gentibus ad fidem conversis interpretati sint; illum tamen nonnumquam de Gentibus in infidelitate manentibus exposuerunt, ac de his legitime exponi posse declaratunt Summi Pontifices *S. Pius V.* & *Gregorius XIII.* Icum hanc *Michaelis Baii* propositionem proscripserunt: „ *Cum Pelagio sentiunt, qui tantum Apostoli ad Romanos secundo*; Gentes, quæ legis) sunt, naturaliter faciunt; *intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.* Ex hoc porro testimonio perspicuum est, homines sine fide quædam legis divinæ præcepta adimplere: At nemo dixerit, opera, quibus præcepta legis adimplentur, esse peccata: Non omnia itaque infidelium opera sunt peccata.

Michaelis Baii propositio damnata.

Id ex hoc ipso Apostoli loco *S. Augustinus* confirmat Libro *De Spiritu, & Littera*, cap. 27. *Si autem* (inquit) *hi, qui naturaliter, quæ Legis sunt; faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum, quos Christi justificat gratia; sed in eorum potius, quorum etiam impietum, nec Deum verum veraciter, justeque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus; verum etiam merito, rectèque laudamus: Quamquam si discutiantur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionemve meterentur: Veruntamen quia non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici posset etiam in ipsa impietate vita suæ facere aliqua legis, vel sapere: si hoc est, quod dictum est, quia Gentes, quæ legem non habent, hoc est, Legem Dei, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, & quia hujusmodi homines ipsi sibi sunt lex, & scriptum opus legis habent in cordibus suis, id est, non omni modo deletum est, quod ibi per imaginem Dei, cum crearentur, impressum est. Etiam sic illa differentia non perturbabitur, quæ distat a Vetere Testamentum Novum, eo quod per Novum scribitur Lex Dei in corde Fidelium, quæ per Vetus tabulis scripta est. Hoc enim illic scribitur per renovationem, quod non omni modo deletum est per vetustatem.* Porro si quædam infidelium opera secundum justitiæ regulam merito laudantur, bona profecto sunt, non solum officio, sive secundum substantiam, sed etiam ratione finis. Vix quidem inveniuntur, quæ recto fine fiant, si diligentius discutiantur: sed tamen inveniuntur aliqua, quæ ob finem honestum, rectæque rationi, & legi naturali, sive reliquiis imaginis Dei, in animis eorum non omnino detritis, convenientem aliquando fiant.

Quædam infidelium opera secundum justitiæ regulam merito laudantur.

Præterea, varia infidelium opera in Sacra Scriptura maxime laudantur, quæ sane si mala fuissent, nullum laudem promererentur. *Exodi* cap. 1. laudantur obstetrices Ægyptiæ, quod contra Pharaonis mandatum Hebræorum masculos non interfecerint, sed eos pio quodam affectu servaverint; cujus quidem pietatis mercedem temporalem ipsas a Deo recepisse Scriptura testatur: *Quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit illis domos.* Æquo etiam animo dici non potest peccasse Abimelech reddendo Abrahæ Saram uxorem ejus intactam, & salvum conductum eis præbendo, & munera largiendo. Quod quidem factum summopere prædicat *S. Ambrosius* Libro 1. *De Abraham*, cap. 11. Quis etiam dixerit, peccasse *Cyrum*, & *Darium*, Reges Persarum, cum Templum Domini Hierosolymis instaurari curarunt? (1. *Esdræ* 11. & 6.) Quis *Assuero* crimen imputet, quod *Mardochaum* exaltaverit, *Aman* vero justo supplicio affecerit? (*Esther* 6. 7. & 8.) Quis Galaaditis vitio vertat, quod *Davidi*, & ejus Exercitui munera dederint, & cibos suppeditaverint, cum ad id officii ipsi exhibendum impulsi fuerint honesto dumtaxat affectu, quia nimirum suspicati sunt populum fame, & siti in deserto fatigari? (2. Reg. 17.) Quis humanitatis officium Apostolo *Paulo* a Barbaris exhibitum damnet, cum in Scriptura plurimum commendetur? (*Act.* 28.) Quis denique infideles peccare dixerit, cum parentes colunt, amicos diligunt fratres salutant? (*Matth.* 5.)

Sed & *S. Augustinus* Epist. 144. alias 130. laudat *Polomonis* Ethnici continentiam, donumque Dei fuisse docet, quamvis illi tantum *ad præsentis vitæ honestatem, non ad futuræ immortalitatem* valuerit.

Et Epist. 164. alias 99. cap. 2. scribit, Infidelium plurimos, excepto Dei cultu, in quo erraverunt, colentes vana, & creaturæ potius, quam Creatori servientes. *In ceteris moribus parsimonia, continentia, castitatis, sobrietatis, mortis pro patria salute contemptus, servatæque fidei non solum civibus, verum & hostibus, imitandos merito proponi.* Opera porro, quæ imitanda merito proponuntur, nemo nisi insipiens peccata esse dixerit.

Præterea, Libro *De Gratia Christi*, cap. 24. disserte docet, lenitatem Regis *Assueri* in Judæos ex interiori Spiritus Sancti impulsu fuisse; & motum bonæ voluntatis: Indeque probat, *Deum interna, atque occulta, mirabili, ac ineffabili potestate, operari in cordibus hominum, non solum veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Quis vero ita demens est, ut bonæ voluntatis motum, & fœtum Spiritus Sancti, peccatum ullo modo esse dixerit?

De-

Denique Libro *De Spiritu, & Littera*, cap. 28. Catholicam veritatem, cujus in probatione versamur, disertis verbis confirmat. *Sicut*, inquit, *non impediunt a vita æterna Justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.* Non igitur omnia Infidelium opera peccata sunt, quemadmodum nec omnia justorum opera bona sunt.

Quo sensu, omne, quod non est ex fide peccatum sit.

Nec adversatur huic veritati locus celebris Apostoli ad Rom. 14. scribentis: *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Fides enim dupliciter accipi potest: Primo ut est virtus Theologica, qua rebus a Deo revelatis præbemus assensum; Secundo, ut idem est ac conscientia. Secundum hunc posteriorem sensum, nulla dubitatio est, quin id omne peccatum sit, quod fit mala fide, idest, contra conscientiæ æquitatem. Hæc porro mens esse videtur Apostoli. Non enim hic agit Apostolus adversus Ethnicos, qui Fide Christiana carebant, sed de infirmis in Fide loquitur, idest, de Christianis, qui nondum doctrina Fidei satis erant instituti, ut crederent discrimina ciborum in Lege Mosaica præscripta, non jam esse necessario observanda post Evangelicæ Legis promulgationem, nihilque in cibis per se immundum esse. Itaque Fides hic accipitur pro persuasione, qua quis credit, aut existimat aliquid sibi licitum esse. Sensus igitur est, Omne, quod agit homo, non persuasus id sibi licere, sed vel illicitum putans, vel dubitans utrum liceat, nec ne, peccatum est. Ita hunc locum exposuerunt *S. Jo. Chrysostomus*, ceterique post eum Græci Interpretes: inter Latinos vero Auctor Commentariorum inter *S. Ambrosii* Opera editorum, *Hugo a S. Victore*, & ut de aliis taceam, Patres etiam Conc. Lateranensis sub *Innocentio III.* can. 41. cujus hæc sunt verba: *Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, Synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio tam canonica, quam civilis.* Quæ bona fides reperiri potest etiam in hominibus a Christi Fide alienis. Si vero nomine Fidei Theologica virtus intelligatur, ut *S. Augustinus*, & alii sæpe intellexerunt, sic exponendus est hic locus, ut peccatum sit, quicquid non est ex Fide, & procedit ex infidelitate sive quod fit propter finem infidelitatis; non autem, quod procedit ex honestate, sive quod fit ex regulis rationis, & ex lege naturæ.

Opus per se bonum pravo fine, & mala intentione vitiatur.

Igitur quotiescumque infidelis homo opus aliquod per se, & officio bonum, refert ad cultum idoli, aut ad alium pravum finem, opus pravo fine, & mala intentione vitiatur, & peccatum est. Et hoc sensu *S. Augustinus* Lib. *De Nuptiis, & Concupiscentia*, cap. 3. negat, *Pudicum veraciter dici, qui non propter Deum verum fidem connubii servat uxori.* Et Cap. 4. ait: *Quomodo vera ratione pudicum corpus asseritur, quando a Deo vero ipse animus fornicatur?* Hoc sensu Libro 4. *Contra Julianum*, c. 3. *Non officiis, sed finibus a vitiis discernendas esse virtutes* asserit. Officium est, quod faciendum est. Finis vero, propter quod faciendum est. *Cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit propter quod facere debet, peccare convincitur.* Refellit scilicet *Julianum*, qui habitus quoscumque ex officio bonos veras esse virtutes propugnabat, licet finis illorum proximus esset malus, & inhonestus, v. gr. veram appellabat justitiam, quæ referebatur ad finem avaritiæ. *Ut veram cogaris appellare justitiam* (inquit S. August.) *etiam cujus dominam reperis avaritiam. Siquidem manus abstinere ab alieno, si officium cogites, potest videri esse justitia: Sed cum quæritur, quare fiat, & respondetur, Ne plus pecunia litibus pereat; quomodo jam hoc factum vera poterit esse justitia, cum serviat avaritiæ?* Hoc sensu, peccatum esse asserit, nudum operire, *in quantum non est ex Fide*, si nempe infidelis de bono illo opere in libero arbitrio, & non in Domino glorietur, idest, si naturæ, liberique arbitrii viribus, non Deo bonæ voluntatis motum, & virtutis officium adscribat, aut illud ad vanam gloriam captandam exerceat. *Prorsus* (inquit) *in quantum non est ex fide, peccatum est; non quia per seipsum factum, quod est nudum operire, peccatum est: Sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum.* Eodem sensu paullo superius eodem capite dixerat: *Possunt aliqua bona fieri non benefacientibus, a quibus fiunt. Bonum est enim, ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti: Sed ille, qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis, quam Dei facit, non bene bonum facit: Quia non bonus facit, quod bona voluntate facit. Absit enim, ut sit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in se ipsa, non in Domino gloriatur.* Verum cum omne infidelis hominis opus ob pravum finem non fiat, sed nonnulla interdum faciat ob finem proximum bonum, & honestum, ut ex aliis *S. Augustini* locis probatum est, omnia infidelium opera non sunt peccata.

Non officiis, sed finibus, a vitiis discernuntur virtutes.

De opere quod secundum se bonum est, non in Domino gloriari, peccatum est.

Fatendum tamen est, bona opera, quæ interdum fiunt ab infidelibus, eos non efficere bonos. Unde voluntatem illorum arborem malam *S. Aug.* vocat, respectuque illorum verum esse docet, quod a Domino dictum est: *Non potest arbor mala fructus bonos facere:* Quia bona opera quæ faciunt, non ipsorum sunt, sed Dei, idest, non ipsorum malæ voluntati, sed Deo tribuenda sunt. Et bona hujusmodi opera non faciunt infideles, cum agunt ex infidelitate, sed cum agunt ex bono, quod in natura humana residuum est, lumine vultus Dei super omnes homines signato, ex recta ratione, & lege naturæ. Quamobrem Deo placent opera bona infidelium, sed infideles ipsi Deo propterea non placent, quia impossibile est placere Deo sine fide per dilectionem operante. Hoc sensu *S. Aug.* ibidem ait: *Porro si vitium est male misereri, procul dubio vitium est infideliter misereri. Quod si & ipsa per seipsam naturali compassione opus est bonum; etiam isto bono male utitur, qui infideliter utitur, & hoc bonum malefacit, qui infideliter facit: Qui autem male facit aliquid, profecto peccat. Ex quo colligitur, etiam ipsa bona opera, quæ faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius, qui bene utitur malis. Ipsorum autem esse peccata, quibus & bona male faciunt, quia ea non fideli, sed infideli, hoc est, stulta & noxia faciunt voluntate: Qualis voluntas, nullo Christiano dubitante, arbor est mala, quæ facere non potest nisi fructus malos, idest, sola peccata. Omne enim, velis nolis, quod non est ex fide, peccatum est. Et ideo Deus istas arbores non potest diligere, & si tales permanserint, disponit excidere: Quia sine fide impossibile est placere.* Hinc animum infidelis, quamdiu in infidelitate manet, tenebrosum esse, & fœdum *S. Aug.* asserit, sicut contra justi animus splendidus est, ac Deo gratus, quamdiu caritatem servat, quantumvis in peccata venialia sæpius impingat: sed omnem infidelis actionem tetram esse, & tenebrosam, *S. Aug.* non censet; imo nonnulla infidelium opera Dei dona esse docet, laude digna, imitanda, quamvis per illa justi, & boni non evadant, ut contendebat *Julianus* Pelagianus. Sicut ergo peccata venialia, quæ committit justus, iniqua sunt, & Deo displicent, & tamen justus ipse Deo gratus est: Ita bona opera, quæ fiunt aliquando ab infidelibus, bona sunt, & Deo placent, cujus sunt dona: sed tamen infidelis animus tenebrosus, ac fœdus est. Hoc sensu *S. Aug.* ait ibid. *At ergo intellige, quod ait Dominus*: Si oculus tuus nequam est, totum corpus tuum tenebrosum erit; si autem oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit: *Et hunc oculum agnosce intentionem, qua facit quisque, quod facit, & per hoc disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis, velut membris, operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum.* Denique bona ipsa infidelium opera sterilia sunt, magni sunt eorum cursus, ut ait alibi *S. Aug.* sed extra viam: Sed tamen laude digna sunt. Et quamvis absurdum putet Doctor incomparabilis, ut bona sit voluntas, quæ sterilis est; *Fieri non potest*, inquit, *ut steriliter boni simus; sed boni non sumus, quicquid steriliter sumus;* Quamvis rursus sterilium fructus arborum laudandos non esse contendat in sensu *Juliani*, quasi sint fructus arboris bonæ, idest, bonæ voluntatis, & quæ Deo placeat *sine Christi fide*, *legem naturæ*: Non tamen negat, quin aliqua infidelium opera, tametsi sterilia, & ad vitæ æternæ consecutionem inutilia, bona sint, non quatenus sunt ab impia, & mala voluntate, sed quatenus sunt a Deo etiam per malos, quod ipsi placet, operante. Unde *S. Aug.* ibidem sic *Julianum* compellat: *Quoniam saltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad salutem sempiternam, regnumque perducere: Scito nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia, quæ datur per unum Mediatorem Dei, & hominum, nemini posse conferri: per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perduci. Omnia proinde cetera, quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona, & sine ullo facta peccato, Quod ad me pertinet, hoc scio, quia non ea facit voluntas bona: Voluntas quippe infidelis, atque impia non est bona. Dicantur secundum te hujusmodi voluntates arbores bonæ, sufficit, quod apud Deum steriles sunt, ac per hoc non bonæ; sint inter homines fructuosæ, inter quos sunt & bonæ, te auctore, te laudatore, si vis etiam plantatore; dum tamen illud, velis nolis, obtineam, quod amor mundi, quo quisque amicus est hujus mundi, non est a Deo, amorque fruendi quibuscumque creaturis sine amore Creatoris, non est a Deo. Per hunc amorem Creatoris bene quisque utitur etiam creaturis. Sine hoc amore Creatoris nullis quisquam bene utitur creaturis. Hoc ergo amore opus est, ut bonum beatificum sit, & pudicitia conjugalis.*

Quamvis opera quædam infidelium Deo placeant, illi tamen infideles Deo propterea non placent.

Matth. 6.

Opera non sunt absolute bona, quæ non fiunt intentione fidei bonæ.

Voluntas bona, sine gratia Christi esse non potest.

Fides prima gratia.

Non posse hominem sine fide quidquam præstare, quo vitam æternam mereatur, solum vult *S. Aug.* Epist. 194. alias 105. ad *Sixtum*, cum scribit: *Restat igitur, ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium, non humano, quod isti extollunt, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcumque sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si*

gra-

Rom. 14.

gratiam veram, idest, sine meritis cogitamus... Opera quippe bona fiunt ab homine: fides autem fit in homine, sine qua illa a nullo fiunt homine. Omne enim, quod non est ex fide, peccatum est. Quapropter, ne se, vel ipsius orationis meritum extollat, etiamsi ad vincendas temporalium rerum cupiditates, & diligenda bona æterna, atque ipsum fontem omnium bonorum Deum, adjutorium datur oranti, fides orat, quæ data est non oranti, quæ utique nisi data esset, orare non posset. Sed non negat, quin aliqua infidelium opera moraliter bona sint, quod alibi tam diserte asserit.

Michaelis Baji, & Jansenii Yprensis error damnatur.

Contrarius Catholico huic dogmati error, quem *Jansenius* Yprensis Episcopus Libro 4. *De statu naturæ lapsæ* propugnat, ab Ecclesia damnatus est. Inter *Michaelis Baii* Articulos a Summis Pontificibus *S. Pio V.* & *Greg. XIII.* damnatos hic habetur: *Omnia infidelium opera sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.*

ARTICULUS V.

Fides sine caritate esse potest.

Quid fides formata, quid informis.

Fides quandoque caritate perfecta, quandoque caritate destituta est. Illa formata dicitur, hæc informis, quia caritas forma est, & perfectio fidei; illa fides viva, hæc mortua dicitur. Eadem tamen est genere, & utrique eadem definitionis vis, & ratio convenit, ut loquitur Concilii Trid. Catechismus. Fidem porro consistere sine caritate, Catholicum dogma est, ex Scripturis Sacris perspicue probatum, ut mirum sit novissimi temporis Hæreticos id negare ausos. Joannis XII. *Ex principibus multi crediderunt in eum: Sed propter Pharisæos non confitebantur, ut e Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.* 1. ad Corinthios 13. *Si habuero omnem fidem, itaut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.* Ad Galatas 5. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per caritatem operatur.* Jacobi II. *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum? Si autem frater, & soror nudi sunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis; Ite in pace, calefacimini, & saturamini: Non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa . . . Tu credis quoniam unus est Deus: Bene facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire, homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super Altare? Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est?* Et infra: *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est.*

Fides sine caritate, & bonis operibus non prodest ad salutem.

Idem confirmant Patres, præsertim *S. Aug.* Lib. *De Fide, & Operibus*, ubi totus in eo est, ut probet, neminem ita sibi de Fide blandiri debere, ut per eam sine caritatis operibus salutem sibi spondeat. Item Lib. *De octo Dulcitii quæstionibus*, qu. 1. Sermone 53. alias 14. ex editis a Parisiensibus, *Ipsa fides*, inquit, *definita est, quæ per dilectionem operatur. Tolle fidem, perit quod credis; tolle caritatem, perit quod agis: Fidei enim pertinet ut credas: caritati ut agas. Si enim credis, & non amas, non te moves ad bonum opus; & si moves, ut servus moves, non ut filius: timendo pœnam, non amando justitiam. Illa ergo fides mundat cor, quæ per dilectionem operatur.* Et Sermone 158. alias 16. De Verbis Apostoli: *Si tantum credis*, inquit, *& sine spe vivis, vel dilectionem non habes. Et dæmones credunt, & contremiscunt. Quid magnum est, si dicis Christum Filium Dei? Hoc dixit Petrus, & audivit, Beatus es Simon Bar-Jona: Hoc dixerunt dæmones, & audierunt, Obmutescite: & hoc ipsum dicunt, & repelluntur. Una vox est: sed Dominus radicem interrogat, non florem . . . . Prius ergo discerne fidem tuam a fide dæmonis. Unde eam discernis? Dæmones hoc dixerunt timendo, Petrus amando.* Hinc Apostolus ad Ephesios 6. scribit: *Pax fratribus, & caritas cum fide.* Incipit a fine, & venit ad initium. Nos dicamus, *Fides, caritas, pax, Crede, ama, regna. Si enim credis, & non amas: adhuc non discrevisti fidem tuam ab eis, qui tremebant, & dicebant*, Scimus, qui sis Filius Dei. *Ergo tu ama: Quia caritas cum fide ipsa te perducit ad pacem. Quam pacem? veram pacem, plenam pacem, solidam pacem, securam pacem, ubi nulla pestis, nullus hostis, Ipsa pax est finis omnium desideriorum bonorum;* (inquit S. *Aug.* Serm. 168. alias 17. ex Homiliis quinquaginta.) Et Tract. 10. in Epistolam S. Joannis explicans hæc verba: *Omnis, qui credit, quod Jesus sit Christus, ex Deo natus est*, ait: *Quis est, qui non credit, quod Jesus sit Christus? Qui non sic vivit, quomodo præcepit Christus. Multi enim dicunt, Credo. Sed fides sine operibus non salvat. Opus autem fidei ipsa dilectio est, dicente Paulo Apostolo, Et fides, quæ per dilectionem operatur . . . Sine dilectione fides inanis est. Cum dilectione Fides Christiani, sine dilectione fides dæmonis. Nescio quis non vult credere in Christum, adhuc nec dæmones imitatur. Jam credit in Christum, sed odit Christum: Habet confessionem fidei in timore pœnæ, non in amore coronæ: Nam & illi puniri timebant. Adde huic fidei dilectionem, ut fiat fides, qualem dicit Apostolus Paulus:* Fides, quæ per dilectionem operatur: *Invenisti Christianum; invenisti civem Jerusalem, invenisti civem Angelorum, invenisti in viam suspirantem peregrinum? adjunge te illi, comes tuus est, curre cum illo, si tamen & tu hoc es.*

Matth. 16.

Marc. 1. 24.

1. Joan. 5.

Galat. 5.

Ad istud Dogma probandum duabus etiam Evangelicis Parabolis Patres utuntur; altera de decem Virginibus quarum eas, quæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum, Christianos caritatis, ac bonorum operum expertes significare Patres docent; qua de re legendus est *S. August.* Sermone 93. alias 23. *De Verbis Domini*, & *S. Gregorius Magnus* Homilia 12. in Evangelia: Altera de homine in convivium Nuptiarum ingresso, sed non induto veste nuptiali, quam quidam vestem caritatem interpretantur; cum alioquin homo ille sine Fide in convivium Regis, idest, in Ecclesiam Christi ingredi non potuerit. Qua de re *S. Aug.* Sermone 90. alias 14. ex editis a Sirmondo: *Illa vestis est*, inquit *quam non habent nisi boni, in convivio relinquendi, servandi ad convivium, quo nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi, ipsi habent vestem nuptialem. Quæramus ergo inter Fideles, qui sunt, qui habent aliquid, quod mali non habent, & ipsa erit vestis nuptialis. Si Sacramenta dixerimus, videtis quemadmodum sint bonis, malisque communia. Baptismus est? Sine Baptismo quidem nemo ad Deum pervenit: Sed non omnis, qui habet Baptismum, ad Deum pervenit. Non ergo possum intelligere Baptismum esse vestem nuptialem, idest, ipsum Sacramentum; quam vestem video in bonis, video in malis. Forte Altare est, vel quod accipitur de Altari? Videmus quia multi manducant, & judicium sibi manducant, & bibunt. Quid ergo est? Jejunatur? Jejunant & mali. Ad Ecclesiam concurritur? Concurrunt & mali. Postremo miracula fiunt? Non solum boni faciunt, & mali, sed aliquando non faciunt boni . . . Quæ est ergo vestis illa nuptialis? Hæc est vestis nuptialis:* FINIS *autem præcepti est caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.*

Quæ vestis nuptialis.

1. Tim. 1. 5

Denique Dogma istud a Synodo Tridentina confirmatum est Sessione 6. cap. 7. & 15. & Canone 28. cujus hæc sunt verba: *Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & Fidem semper amitti, aut Fidem, quæ remanet, non esse veram Fidem, licet non sit viva; aut eum, qui Fidem sine caritate habet, non esse Christianum, Anathema sit.*

ARTICULUS VI.

Fidei capita sunt evidenter credibilia.

Quæ sint motiva credibilitatis.

Quamvis enim Fidei natura constare sine obscuritate non possit, & e Christianorum albo expungendi sint, qui in Christo credendum negant, nisi reddita ratione, ut probat *S. Aug.* Lib. *De Utilitate credendi*: Quamvis præcipua, ac propria causa fidei sit interior ille Dei afflatus, quo ad assentiendum rebus ab eo revelatis impellimur, accedunt tamen externa quædam adminicula, quibus vel fidei sternitur via, vel fides jam parta roboratur, argumentationes scilicet ex ratione petitæ, invictæ, evidentes, quæ suadeant esse credibilia quæcumque ad credendum proponuntur a Deo, & ab Ecclesia, ipsasque prudentiæ humanæ leges præscribere, ut fides admittatur. Unde Propheta ait Psalmo 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Hæc autem argumenta, quæ in Scholis *motiva credibilitatis* appellantur, petuntur ex Prophetarum vaticiniis, ex miraculis, ex hominum consensu, ex Evangelii propagatione, ex constantia Martyrum, ex doctrinæ Christianæ sanctitate.

Christianæ Religionis veritas demonstratur ex Prophetarum vaticiniis.

Prophetarum vaticiniis pleraque Fidei nostræ Misteria prænuntiata sunt, quæ eo prorsus modo evenerunt, quo multo ante fuerant prænunciata. Prophetia porro a solo Deo esse potest, cui uni futurorum cognitionem Sapientes adjudicant. Et certe cum Prophetia sit narratio rerum futurarum, quæ ex naturalibus causis provideri non possunt, ejus auctor supra naturam est, videlicet Deus. Hinc Isaiæ 41. dicitur, *Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quod Dii estis vos.* Hinc illud *Tertulliani*, Apologetici 20. *Idoneum testimonium Divinitatis, veritas divinationis.* Hinc *S. Hieron.* Comment. in *Danielem*, ait: *Confitentur magi, confitentur arioli, & omnis scientia sæcularis litteraturæ, præscientiam futurorum non esse hominum, sed Dei, ex quo probatur, Prophetas Dei Spiritu locutos, quia futura cecinerunt.* Cum igitur completa videamus, quæ Prophetis prænuntiata sunt Religionis nostræ mysteria, Christi scilicet Nativitatem ex Virgine, Passionem, Mortem, Resurrectionem, Ascensionem in Cœlum, Missionem Spiritus Sancti, Evangelii Prædicationem, Ecclesiæque toto orbe propagationem, &c. Credibilia sunt alia, quæ nondum advenerunt, scili-

cet

cet Christi adventus ad judicandum vivos, & mortuos, generalis Resurrectio mortuorum, vitaque æterna, quam non videmus, sed speramus. Legatur S. Aug. Libro *De Fide rerum, quæ non videntur*, cap. 4. & 5.

Frustra vero responderent Ethnici confecta esse vaticinia, librosque Prophetarum a Christianis ex post facto suppositos; siquidem Judæorum testimoniis luculentissime refellerentur. *De Prophetia* (inquit S. Aug. Tractatu 35. in Joan.) *convincimus contradicentes paganos. Quis est Christus? Dicit paganus. Cui respondemus; Quem prænuntiaverunt Prophetæ, Et ille, Qui Prophetæ? Recitamus Isaiam, Jeremiam, alios Sanctos Prophetas, dicimus quam longe ante illum venerint, quanto tempore adventum ejus præcesserint. Respondet aliquis eorum, Qui Prophetæ? Nos recitamus, qui nobis quotidie recitantur. Et ille, Qui sunt hi Prophetæ? Nos respondemus, Qui & prædixerunt ea, quæ fieri videmus. Et ille; Vos, inquit, vobis ista finxistis, vidistis ea fieri, & quasi Ventura prædicta essent in libris, quibus voluistis, conscripsistis. Hic contra inimicos paganos occurrit nobis aliorum testimonium inimicorum. Proferimus Codices a Judæis, & respondemus, Nempe & vos, & illi fidei nostræ estis inimici. Ideo sparsi sunt per gentes, ut alios ex aliis convincamus inimicis. Codex Isaiæ proferatur a Judæis, videamus si non ibi lego* (cap. 53.) *Sicut ovis ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram tondente fuit sine voce, sic non aperuit os suum: in humilitate judicium ejus sublatum est: Livore ejus sanati sumus: omnes ut oves erravimus, & ipse traditus est pro peccatis nostris. Ecce lucerna mea. Alia proferatur, Psalmus aperiatur, etiam inde prædicta passio Christi recitetur.* (Psalm. 21. 17.) *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea: ipsi vero consideraverunt, & conspexerunt me, diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Apud te laus mea, in Ecclesia magna confitebor tibi. Commemorabuntur, & convertentur ad Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium, quia Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium: Erubescat unus inimicus, quia codicem mihi ministrat alius inimicus. Sed ecce de codicibus prolatis ab uno inimico alterum vici: & ipse, qui mihi codicem protulit, non relinquatur, ab illo proferatur, unde & ipse vincatur. Lego alium Prophetam, & invenio Dominum loquentem ad Judæos;* (Malach. 1. 10. & 11.) *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus, nec accipiam sacrificium de manibus vestris, quoniam ab ortu Solis usque ad occasum sacrificium mundum offertur nomini meo. Non venis Judæe ad sacrificium mundum, convinco te immundum.* Lege & Lib. 1. *De consensu Evangelistarum*, cap. 26. & cap. 13. ubi eos, qui magicis artibus Christum populus ad se convertisse somniant, hoc invicto argumento refellit: *Illud attendant, qui magicis artibus tanta eum potuisse, & nomen suum ad populos in se convertendos arte ipsa consecrasse delirant, utrum potuerit magicis artibus tantos Prophetas divino Spiritu, antequam in terra nasceretur, implere, qui de illo talia futura prælocuti sunt, qualia jam præterita in Evangelio legimus, & qualia in orbe terrarum præsentia nunc videmus? Neque enim si magicis artibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus erat antequam natus: cui prophetando ventura gens una deputata est, cujus Reipublicæ tota administratio prophetia esset illius Regis venturi, & civitatem cælestem ex omnibus gentibus condituri.*

Ex miraculis.

Alterum argumentum petitur ex miraculis. Cum enim vera miracula totius naturæ creatæ superent facultatem, sola virtute divina fieri possunt: Et cum Deus nec fallere possit, nec falli, fieri non possunt ad falsæ doctrinæ confirmationem. Innumera porro miracula a Christo Jesu edita esse, & ab ejus Discipulis, aliisque viris sanctis, Evangelica Historia, Acta, & Epistolæ Apostolorum, Sanctorumque Acta ab Auctoribus fide dignis conscripta testantur. Et adhuc in Ecclesia donum miraculorum perseverat, quamvis non adeo frequentia sunt, utpote non ita necessaria, propagata jam, & confirmata Religione Christiana. Quod si per Apostolos Christi, ut eis crederetur prædicantibus, ista miracula facta esse negant infideles: *Hoc unum nobis grande miraculum sufficit, quod terrarum orbis sine ullis miraculis credidit!* (inquit S. Aug. Lib. 22. *De Civitate Dei*, cap. 5.) *Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit*; (inquit idem Pater c. 8.)

Ex hominum consensu.

Tertium argumentum petitur ex hominum consensu in Religionem, quæ tam multa credenda proponit sensibus repugnantia, rationis perceptionem, comprehensionemque superantia; Quæ præcepta tradit ardua, duraque hominibus ad voluptates pronis, scilicet inimicorum dilectionem, voluptatum fugam, divitiarum, honorumque contemptum, mortificationem carnis.

Ex Evangelii prædicatione, & Ecclesiæ propagatione a viris pauperibus, ignobilibus, & rudibus facta.

Quartum, ex Evangelii prædicatione a viris pauperibus, & ignobilibus facta, qui divino afflatu, ac Spiritus Sancti in eos illapsi munere, summam sapientiam, & facundiam subito consecuti, turbas innumeras non solum simplicium, sed sapientissimorum hominum, ad eam Religionem amplectendam adduxerunt. Qua de re S. Paulus 1. ad Corinthios 1. scribit: *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia verbi, ut non evacuetur Crux Christi. Verbum enim Crucis pereuntibus quidem stultitia est; iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentum reprobabo. Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quoniam & Judæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt; nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, destrueret: Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.* Legatur S. *Augustinus* Lib. 22. *De civitate Dei*, c. 5. & Lib. *De Fide rerum, quæ non videntur*, cap. 7.

Ex constantia Martyrum.

Quintum argumentum petitur ex constantia Martyrum infinitorum propemodum, qui pro Fide Christiana exquisitæ crudelitatis supplicia, mortesque acerbissimas obierunt: & tamen gravissimis persecutionibus prohiberi, ac deterreri non potuerunt homines innumeri, omnium gentium, omnis sexus, ætatis, conditionis, nobiles, prudentes, docti, ab amplectenda Religione, quam sæculi Potestates persequebantur, cujus Professores morti destinati erant: Immo Ecclesia his persecutionibus crevit, Martyriis coronata est: Hinc *Tertullianus* Apologetici c. 50. *Nec quicquam proficit exquisitior quæque crudelitas vestras, illecebra est magis sectæ. Plures efficimur, quoties metimur a vobis: Semen est sanguis Christianorum*, Et Minucius Felix in Octavio; *Quam pulchrum spectaculum Deo, cum Christianus cum dolore congreditur, cum adversum minas, & supplicia, & tormenta componitur, cum strepitum mortis, & horrorem carnificis inculcat; cum libertatem suam adversus Reges, & Principes erigit, soli Deo, cujus est, cedit; cum triumphator, & victor, & ipsi, qui adversum se sententiam dixit, insultat. Vicit enim, qui, quod contendit, obtinuit . . . . Quot e nostris non dexteram solum, sed totum corpus uri, cremari, sine ullis ejulatibus pertulerunt, cum dimitti præsertim haberent in sua potestate? Viros cum Mucio, aut cum Aquilio, aut Regulo comparo. Pueri, & mulierculæ nostræ cruces, & tormenta, feras, & omnes suppliciorum terriculas inspirata patientia doloris illudunt. Nec intelligitis, o miseri, neminem esse, qui aut sine ratione velit pœnam subire, aut tormenta sine Deo possit sustinere.*

Matth. 5. & Luc. 6. Rom. 12. 1. Cor. 6. 1. Petr. 2. & 3.

Sextum argumentum petitur ex Doctrinæ Christianæ sanctitate. Lex enim Domini immaculata, convertens animas, non exterius dumtaxat corruptos hominum mores emendans, sed interius, pravasque concupiscentias exscindens, innocentiam autem, & sanctimoniam imperans, caritatem, pudicitiam non corporis tantum, sed animi; divitiarum contemptum, inimicorum dilectionem, beneficentiam, misericordiam, humilitatem, modestiam, mansuetudinem, in rebus adversis patientiam, cupiditatum, carnisque mortificationem. Hinc *Tertullianus* Apologetici 45. *Innocentiam*, inquit, *a Deo edocti, & perfecte novimus, ut a perfecto Magistro revelatam, & fideliter custodimus, ut ab incontemptibili Dispectore mandatam. Vobis autem humana æstimatio innocentiam tradidit, humanitatem dominatio imperavit. Inde nec plenæ, nec adeo timendæ estis disciplinæ ad innocentiæ veritatem. Quanta est prudentia hominis ad demonstrandum quid vere bonum? Quanta auctoritas ad exigendum? Tam illa falli facilis, quam ista contemni. Atque adeo, quid plenius dictum est, Non occides, an vero, ne irascaris quidem? Quid perfectius prohibere adulterium, an etiam ab oculorum solitaria concupiscentia arcere? Quid eruditius de maleficio, an & de maleloquio interdicere? Quid instructius injuriam non permittere, an nec vicem injuriæ sinere?* Et alibi, Christianos, *Non aliunde magis noscibiles* esse ait; *quam de emendatione vitiorum pristinorum*.

Ex Religionis Christianæ sanctitate.

Doctrinæ Christianæ sanctitas confirmatur S. *Augustini* verbis ad Ecclesiam, Libro *De Moribus Ecclesiæ Catholicæ*, Cap. 30. *Merito Ecclesia Catholica Mater Christianorum verissima, non solum ipsum Deum, cujus adeptio vita est beatissima, purissime, atque castissime colendum prædicas. . . Sed etiam proximi dilectionem, atque caritatem ita complecteris, ut variorum morborum, quibus pro peccatis suis animæ ægrotant, omnis apud te medicina præpolleat. Tu pueriliter pueros, fortiter juvenes, quiete senes, prout cujusque non corporis tantum, sed animi ætas est, exerces, ac doces. Tu fœminas viris suis, non*

ad

ad explendam libidinem, sed ad propagandam prolem, & ad rei familiaris societatem, casta, & fideli obedientia subjicis. Tu viros conjugibus non ad illudendum imbecilliorem sexum, sed sinceri amoris legibus præficis. Tu parentibus filios libera quadam servitute subjugas, parentes filiis pia dominatione præponis. Tu fratribus fratres religionis vinculo firmiore, atque arctiore, quam sanguinis nectis. Tu omnem generis propinquitatem, & affinitatis necessitudinem, servatis naturæ, voluntatisque nexibus, mutua caritate constringis. Tu dominis servos non tam conditionis necessitate, quam officii delectatione doces adhærere. Tu dominos servis, Summi Dei communis Domini consideratione placabiles, & ad consulendum, quam coercendum propensiores facis. Tu cives civibus, gentes gentibus, & prorsus homines primorum parentum recordatione, non societate tantum, sed quadam etiam fraternitate conjungis. Doces Reges prospicere populis, mones populos se subdere Regibus. Quibus honor debeatur, quibus affectus, quibus reverentia, quibus timor, quibus consolatio, quibus admonitio, quibus cohortatio, quibus disciplina, quibus objurgatio, quibus supplicium, sedulo doces; ostendens quemadmodum & in omnibus omnia, & omnibus caritas, & nulli debeatur injuria. Jam vero cum hæc humana dilectio inhærentem uberibus tuis nutriverit, & roboraverit animum, sequendo Deo factum idoneum: Ubi ejus Majestas ex tanta parte quanta homini, dum terræ hujus inhabitator est, sufficit, aperire se cœperit, tantus ardor caritatis innascitur, & tantum divini amoris consurgit incendium, ut exustis omnibus vitiis, & homine purgato, atque sanctificato, satis appareat, quam divine dictum sit: Ego *sum ignis consumens*: & Ignem *veni mittere in mundum*.

Deut. 4. Hebr. 12. Luc. 12.

Evidentia credibilitatis eorum, quæ ab Ecclesia Catholica proponuntur, dogmatum a S. Augustino demonstrata.

Credibilitatis eorum, quæ ab Ecclesia Catholica credenda proponuntur, evidentiam confirmat S. *Aug.* lib. *contra Epistolam Manichæi* c. 4. *In Catholica Ecclesia*, inquit, *ut omittam sincerissimam sapientiam, ad cujus cognitionem pauci spirituales in hac vita perveniunt, ut eam ex minima quidem parte, quia homines sunt, sed tamen sine dubitatione cognoscant (cæteram quippe turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit;) Ut ergo hanc omittam sapientiam, quam in Ecclesia esse Catholica non creditis; multa sunt alia, quæ in ejus gremio me justissime teneant. Tenet consensus populorum, atque gentium: Tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, caritate aucta, vetustate firmata; Tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum. Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes Hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus Hæreticorum vel Basilicam suam, vel domum audeat ostendere.* Et lib. *de utilitate credendi* c. 14. *Miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem.*

Verum nihil præclarius ea de re dici potest his, quæ S. *Aug.* congerit epist. 137. alias 3. ad Volusianum. *Quem*, inquit, *non moveat ad credendum tantus ab initio ipse rerum gestarum ordo, & ipsa connexio temporum, præteritis fidem de præsentibus faciens, priora posterioribus, & recentioribus antiqua confirmans. Eligitur unus ex gente Chaldæorum,* (Gen. 12.) *pietate fidelissima præditus, cui promissa divina post tantam sæculorum seriem novissimis temporibus complenda prodantur, atque in ejus semine omnes gentes habituræ benedictionem prænuntiantur.* (Gen. 12.) *Hic unum verum Deum colens universitatis Creatorem gignit filium senex, de conjuge quam spe pariendi penitus destitutam sterilitas, ætasque jam fecerat.* (Gen. 12.) *Propagatur ex illo numerosissimus populus, multiplicatus in Ægypto, quo illam stirpem ex orientalibus partibus, promissis, effectisque crebrescens dispositio divina transmiserat. Educitur ex Ægypti servitute gens valida, horrendis signis, atque miraculis, pulsisque impiis gentibus, in terram promissionis perducta, & constituta, regno etiam sublimatur.* (Exod. 13.) *Deinde prævalescente peccato, sacrilegis ausibus Deum verum, qui eis tanta beneficia contulerat, sæpissime offendens, variisque flagellata cladibus, & prosperitatibus consolata, usque ad Christi Incarnationem, declarationemque perducitur. Quem Christum Dei Verbum, Dei Filium, Deum in carne venturum, moriturum, resurrecturum, in Cælum ascensurum, præpollentissimo suo nomine in omnibus gentibus dicatos sibi populos habiturum, inque illo remissionem peccatorum, salutemque æternam futuram esse credentibus omnia Gentis illius promissa, omnes Prophetiæ, Sacerdotia, Sacrificia, Templum, & cuncta omnino Sacramenta sonuerunt. Venit Christus, complentur in ejus ortu, vita, dictis, factis, passionibus, morte, Resurrectione, Ascensione, omnia præconia Prophetarum. Mittit Spiritum sanctum, implet Fideles una in domo congregatos, & hoc ipsum promissum orando, atque desiderando expectantes. Impleti autem Spiritu sancto loquuntur repente linguis omnium gentium, arguunt fidenter errores, prædicant saluberrimam veritatem, exhortantur ad pœnitentiam præteritæ culpabilis vitæ, indulgentiam de divina gratia pollicentur. Prædicationem pietatis, veræque Religionis signa congruentia, & miracula consequuntur. Excitatur adversus eos sæva infidelitas, tolerant prædicta, sperant promissa, docent præcepta. Numero exigui per mundum disseminantur, populos facilitate mirabili convertunt, inter inimicos augentur, persecutionibus crescunt; per afflictionum angustias usque in terrarum extrema dilatantur. Ex imperitissimis, & abjectissimis, & paucissimis illuminantur, nobilitantur, multiplicantur, præclarissima ingenia, cultissima eloquia; Mirabilesque peritias acutorum, facundorum, atque doctorum subjugant Christo, & ad prædicandam viam pietatis, salutisque convertunt. Alternis adversitatibus, & prosperitatibus rerum, patientiam, & temperantiam vigilanter exercent: mundo declinante in extrema, fessisque rebus ætatem ultimam protestante, multo fidentius, quia & hoc prædictum est, æternam civitatis cælestis felicitatem expectant. Atque inter hæc omnia contra Ecclesiam Christi impiarum gentium infidelitas fremit: Evincit illa patiendo, & inconcussam fidem inter obsistentium sævitiam profitendo. Revelatæ veritatis, quæ diu promissis mysticis velabatur, Sacrificio succedente, illa Sacrificia, quibus hoc figurabatur, Templi ipsius eversione tolluntur: Reproba per infidelitatem gens ipsa Judæorum a sedibus extirpata, per Mundum usquequaque dispergitur, ut ubique portet Codices Sanctos, ac sic Prophetiæ testimonium, qua Christus, & Ecclesia pronuntiata est, ne ad tempus a nobis fictum existimaretur, ab ipsis adversariis proferatur, ubi etiam ipsos prædictum est non fuisse credituros. Templa, & simulacra dæmonum, Ritusque sacrilegi paullatim, atque alternatim secundum prædicta Prophetica subvertuntur. Hæreses adversus nomen Christi, sub velamento tamen nominis Christi, ad exercendam Doctrinam sanctæ Religionis, sicut prænuntiatæ sunt, pullulant. Hæc omnia sicut leguntur prædicta, ita cernuntur impleta, atque ex his jam tot, & tantis, quæ restant, expectantur implenda. Tandem mens avida æternitatis, vitaque præsentis brevitate permota, contra hujus divinæ auctoritatis lumen, culmenque contendat?*

Quæ disputationes, quæ Litteræ quorumlibet Philosophorum, quæ Leges quarumlibet civitatum, duobus præceptis, ex quibus Christus dicit totam legem, Prophetasque pendere, ullo modo sunt comparandæ, „ Diliges Dominum Deum „ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota „ mente tua: & diliges proximum tuum tamquam teipsum? *Hic Physica, quoniam omnes omnium naturarum causæ in Deo Creatore sunt. Hic Ethica, quoniam vita bona, & honesta non aliunde formatur, quam cum ea, quæ diligenda sunt, quemadmodum diligenda sunt, diliguntur, hoc est, Deus, & proximus. Hic Logica, quoniam veritas, lumenque animæ rationalis, nonnisi Deus est. Hic etiam laudabilis Reipublicæ salus. Neque enim conditur, & custoditur optime civitas, nisi fundamento, & vinculo fidei, firmæque concordiæ, cum bonum commune diligitur, quod summum, ac verissimum Deus est, atque in illo invicem sincerissime se diligunt homines, cum propter illum se diligunt, cui, quo animo diligant, occultare non possunt.*

Modus autem ipse dicendi, quo sancta Scriptura contexitur, quam omnibus accessibilis, quamvis paucissimis penetrabilis! Ea, quæ aperta continet, quasi amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum, atque doctorum. Ea vero, quæ in Mysteriis occultat, nec ipsa eloquio superbo erigit, quo non audeat accedere mens tardiuscula, & inerudita, quasi pauper ad divitem, sed invitat omnes humili sermone, quos non solum manifesta pascat, sed etiam secreta exerceat veritate, hoc in promptis, quod in reconditis habens. Sed ne, aperta fastidirentur, eadem rursus opera desiderantur, desiderata quodammodo renovantur, renovata suaviter intimantur. His salubriter & prava corriguntur, & parva nutriuntur, & magna oblectantur ingenia. Ille huic doctrinæ inimicus est animus qui vel errando eam nescit saluberrimam, vel odit ægrotando medicinam.

In hoc S. *Augustini* loco breviter expositum habes quicquid afferri potest luculentius ad demonstrandam Christianæ Religionis veritatem, & evidenter esse credibilia, quæ in ipsa credenda proponuntur. Id confirmat lib. 22. *de Civit. Dei* cap. 5. 6. & 7, ubi post multa luculente, ac eleganter isto de argumento dicta, sic concludit: *Legebantur præconia præcedentia Prophetarum, concurrebant ostenta virtutum, & persuadebatur veritas nova consuetudini, non contraria rationi, donec orbis terræ, qui persequebatur furore, sequeretur fide.*

Argumenta extrinseca non sunt causæ cur Fidei dogmatibus assensum præbeamus, sed Deus, ut prima veritas.

Argumenta tamen ex motivis credibilitatis petita, non sunt causæ, cur Fidei capitibus assensum præbeamus, sed Deus quatenus prima veritas revelans est. Ratio enim instrumentum est fidei, non causa credendi. Id illustratur exemplo. Si quis Edicto Regis parere detrectantem quempiam ad obsequium velit reducere, causasque ei exponat, cur Regi parere debeat, potestatem nempe Regiam a Deo constitutam esse; Regem jure suo uti, cum quid jubet; contra fas agere, qui imperium detrectat; hisque admonitionibus convictus perduellis, imperata se facturum promittat; Admonitor ille non est caussa quamobrem mos

Regi

Regi a perduelle geratur, sed jus Regis refractario patefactum: Ita ratio cum argumenta colligit ex motivis credibilitatis, quibus animo persuadet assentiendum esse capitibus fidei, his nempe assensum prudenter adhiberi; ipsa quidem non est causa, cur animus assensum præbeat, sed prima Veritas revelans, fideique lumine mentem hominis illustrans, ac ejus excitans voluntantem, ut menti assensum imperet. *Cui enim*, (inquit Tertullianus) *Veritas comperta sine Deo? Cui Deus cognitus sine Christo? Cui Christus exploratus sine Spiritu Sancto? Cui Spiritus Sanctus accommodatus sine Fidei Sacramento?* Sic mulier Samaritana cum Jesu vocanti credidisset, concivibus suis rationem exposuit, quæ suadere posset ipsum esse Messiam: *Venite*, inquit, *& videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæ feci: Numquid ipse est Christus?* Et ea ratione plerisque persuasum est id esse quam maxime credibile. *Ex Civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis, Quia dixit omnia, quæcumque feci.* At iidem deinde audito Christo, ipsum esse Messiam crediderunt, non propter rationem a muliere propositam, sed propter ipsius Christi Deique revelantis auctoritatem: *Jam non propter loquelam tuam credimus* inquiunt, *Ipsi enim audivimus, & scimus, quia hic est vere Salvator Mundi.*

Lib. De Anima c. 1.

Joan. 4.

Ex his compertum est, quale judicium de sequenti Propositione ferendum sit: *Religio Christiana non est evidenter vera; Nam aut obscure docet, aut quæ docet, obscura sunt. Imo qui ajunt Religionem Christianam esse evidenter veram, fateantur necesse est, falsam evidenter esse. Infer hinc, evidens non esse: 1. Quod existat nunc in terris aliqua vera Religio: unde enim habes non omnem carnem corrupisse viam suam? 2. Quod omnium, quæ in terra sunt vera simillima sit Christiana: an enim terras omnes peragrasti, aut peragratas ab aliis esse nosti? 3. Quod & Apostolis, & dæmonibus manifesta fuerit divinitas Christi; id enim si doces, docere te oportet Christum manifeste Deum esse. 4. Quod afflante Deo fusa sint Prophetarum oracula: quid enim mihi opponas, si vel negem illa fuisse vera vaticinia, vel affirmem fuisse conjecturas? 5. Quod vera fuerint, quæ a Christo edita fuisse commemorantur miracula: quamquam negare hæc nemo prudenter potest.*

Quam Propositionem hac censura confixit Clerus Gallicanus in Generalibus Comitiis anni 1700. *Doctrina hac propositione contenta, impia est, blasphema, erronea, & inimicis Christianæ Religionis favet.*

Hinc etiam compertum est, quam merito damnata sit ista Propositio: *Evidens non est evidentia morali proprie dicta, & physica, Religionem Catholicam esse veram.*

De qua Propositione hoc judicium tulit Illustrissimus, & Religiosissimus Clerus: *Hæc propositio doctrinam superiori Propositioni consentaneam continens, temeraria est, & in errorem inducens.*

QUÆSTIO II.

DE SYMBOLO FIDEI.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Symbolum Fidei; & quot ejus Articuli.

Symboli notio.

Symbolum, vox origine Græca, vel plurium rerum in commune collationem significat, vel signum, aut tesseram militarem, qua veri Milites ab aliis discernuntur. Apud Catholicos sumitur pro Regula Fidei, sive summa capitum Fidei, quæ omnibus credenda proponuntur. Conveniens enim fuit primaria præcipuaque fidei capita in unum breviter colligi, ut facilius omnibus proponi, ac memoriæ mandari possent: Deinde, ut Fideles ab infidelibus per ejusdem fidei regulæ professionem internoscerentur. Deus ipse breviter proponit hominibus, quæ ab iis credenda, & agenda sunt: Quia imperatoria hæc brevitas rerum omnium Domino convenit. *Divina* (inquit Lactantius) *tradita sunt breviter, ac nude. Nec decebat aliter, ut cum Deus ad hominem loqueretur, argumentis assereret suas voces, tamquam fides ei non haberetur; sed ut oportuit est locutus, quasi rerum omnium maximus Judex, cujus non est argumentari, sed pronuntiare verum.* Unde S. *Aug.* Sermone 213. alias *De Tempore* 119. *Symbolum* (inquit) *est breviter complexa Regula Fidei, ut mentem illustret, nec oneret memoriam; paucis verbis dicitur, unde multum acquiratur.*

Lib. III. Instit. c. 1.

Triplex Symbolum.

II. Triplex vulgo distinguitur Symbolum, scilicet Apostolicum, Constantinopolitanum, quod & Nicænum appellatur, & Symbolum S. *Athanasii*.

Primum Catechumenis tradebatur olim, illudque certo die ante Baptismum reddere, seu memoriter recitare tenebantur Competentes: Alterum illud est, quod in Missa recitatur: Tertium, quod in Primæ Officio Dominicis diebus dicitur, & incipit his verbis, *Quicumque vult salvus esse.*

Apostolicum. Tertull. Lib. De Præscr.

Symbolum Apostolicum dicitur, non solum quia doctrinam, & Fidem Apostolicam continet, sed quia ab Apostolis traditum est, non litteris quidem, sed viva voce. Ut enim ait S. *Hieronymus* Epistola 61. *Symbolum fidei, & spei nostræ ab Apostolis traditum, non scribitur in charta, sed in tabulis cordis carnalibus.* Et S. *Petrus Chrysologus*, Sermone 62. *Symbolum Fidei sola fide firmatur: non littera, sed spiritui creditur, & mandatur cordi, non charta.* Cum igitur Apostoli mandatum a Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes in universum mundum proficiscerentur, atque omni creaturæ Evangelium prædicarent, Christianæ Fidei formulam componendam censuerunt, & iis, qui obedirent Evangelio, tradendam, ut scilicet idipsum omnes sentirent, ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad Fidei unitatem vocassent; sed essent perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Hæc autem Fidei Regula, & Professio ab Apostolis tradita Symbolum appellata est: sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est, (ut quibusdam Auctoribus placuit:) sive quia ea veluti nota, & tessera usi sint Apostoli, qua desertores & subintroductos falsos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui Christi militiæ sacramento se obligarent, facile possent internoscere, ut loquitur Concilii Tridentini Catechismus.

Hæret. c. 37. S. Ambr. ep. ad Siricium, Ruffin. in Præfat. Exposit. Symboli. Cœlestinus I. Ep. ad Nestorium. Conc. Eph. in Relat. ad Th. Imper. de Nestorii depositione. S. Leo Ep. 13. ad Pulcheriam. S. Isidorus Lib. 2. De Eccles. Offic. c. 22.

Symbolum Constantinopolitanum.

III. *Symbolum Constantinopolitanum*, editum est in Concilio Generali Constantinopolitano I. anno Christi trecentesimo octogesimo primo, a Patribus centum quinquaginta. Expositio, & auctarium est ejus, quod in Concilio Nicæno I. anno tercentesimo vigesimoquinto a Patribus centum decem, & octo conditum fuerat. Quamobrem & *Nicænum* appellatum est. Nam cum Nicænum Concilium in Symbolo suo dixisset, Deum *Omnium visibilium, & invisibilium factorem*: Constantinopolitana Synodus posuit, *Factorem cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium*. Addidit etiam Confessioni divinitatis Filii, *Natum ante omnia sæcula*. Item post hæc verba Nicæni Symboli, *Et incarnatus est*, addidit, *De Spiritu Sancto, ex Maria Virgine*. Item post hæc verba, *Ascendit in Cœlos*, addidit, *Sedet ad dexteram Patris*. Adjecit, & illud, *Cujus regni non erit finis*. Item post hæc verba, *Et in Spiritum Sanctum*, adjunxit, *Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum: Qui locutus est per Prophetas*. Addidit denique Confessionem unius Sanctæ, Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ; unius Baptismatis in remissionem peccatorum, Resurrectionis mortuorum, & Vitæ futuri sæculi. Post multa sæcula addidit Ecclesia Articulo de Spiritu Sancto, *Qui ex Patre Filioque procedit*, cum in Symbolo Constantinopolitano solum haberetur, *Ex Patre procedentem*. Qua in re nihil commissum est contra Decreta Concilii Ephesini, & Chalcedonensis, prohibentia ne quid adderetur Symbolo: Prohibuerant enim dumtaxat ne quid contrarium adderetur, sive ne alia, diversaque fides conderetur; non vero ne adderetur aliquid per modum expositionis, quod fecerat Ecclesia in Concilio Constantinopolitano. Quamobrem, & jure suo usa est, cum ob emergentem errorem contra Processionem Spiritus Sancti a Patre, & Filio, addit particulam, *Filioque*, qua verba illa Constantinopolitani Symboli, *Ex Parte procedentem*, magis explicantur. Fides namque progressu temporis non mutatur, sed exponitur, & illustratur: Sicut in corporum incrementis, quamvis augeantur hominum membra, eadem tamen sunt juvenum membra, quæ erant lactentium; una eademque Petri juvenis, & senis natura, una eademque persona est. Et si quid ævi maturioris ætate accedit, jam in semine prosertum fuerat; Ut nihil novum postea proferatur in senibus, quod non in pueris jam ante latitaverit. *Ita etiam* (inquit Vincentius Lirinensis) *Christianæ Religionis dogma sequatur has decet profectuum leges, ut annis scilicet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate, incorruptum tamen, illibatumque permaneat . . . Quodcumque igitur in hac Ecclesia, Dei agricultura, fide Patrum satum est, hoc idem filiorum industria decet excolatur, & observetur, hoc idem floreat, & maturescat, hoc idem proficiat, & perficiatur. Fas est etenim, ut prisca illa cælestis Philosophiæ dogmata processu temporis excurentur, limentur, poliantur: Sed nefas est, ut commutentur, nefas ut detruncentur, ut mutilentur: Accipiant, licet, evidentiam, lucem, distinctionem: Sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem.*

Fides progressu temporis non mutatur, sed explicatur, & illustratur.

Common. 1. cap. 23. & 29.

Symbolum S. Athanasii.

IV. *Symbolum*, quod S. *Athanasii* dicitur, a Concilio Augustodunensi anno Christi sexcentesimo septuagesimo commendatum est, Canone, quo Presbyterum, Diaconum, Subdiaconum, vel Clericum ab Episcopo damnari statuit, qui *Symbolum, quod Sancto inspirante Spiritu Apostoli tradiderunt, & Fidem S. Athanasii Præsulis irreprehensibiliter non recensuerit*. Dicitur *Symbolum S. Athanasii*, quia summam Fidei continet, cujus S. *Athanasius* assertor fuit, & vindex.

Cur Symbolum Apostolorum submissa voce, Constantinopolitanum alta voce dicatur.

V. Symbolum Apostolorum submissa voce dicitur in Officio divino; Symbolum vero Constantinopolitanum alta voce recitatur, vel canitur in Missarum solemniis. Hujus disciplinæ morisque rationem S. *Thomas* tradit *Secunda secunda*, Quæstione 1. Articulo 9. in Responsione

ad

ad sextam objectionem. *Quia*, inquit, *Symbolum Patrum est declarativum Symboli Apostolorum; & etiam fuit conditum fide jam manifestata, & Ecclesia pacem habente: propter hoc publice in Missa cantatur: Symbolum autem Apostolorum, quod tempore persecutionis editum fuit, fide nondum publicata, occulte dicitur in Prima, & in Completorio, quasi contra tenebras errorum præteritorum, & futurorum.*

Duodecim Articuli Symboli Apostolici.

VI. Symbolum Fidei in duodecim capita dividitur, quæ similitudine quadam a Patribus nostris frequenter usurpata, Articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur; ita etiam in hac Fidei Confessione quicquid distincte, & separatim ab alio nobis credendum proponitur, recte, & apposite Articulum dicimus. De his *Sanctus Leo* Epistola 27. alias 13. ad *Pulcheriam* Augustam, Cap. 4. scribit, *Eutychem*, quia duas in Christo naturas negabat, stultissime incessere ausum esse. *Quod Dominus noster in Ecclesia neminem sexus utriusque voluit ignorare. Siquidem ipsa Catholici Symboli brevis, & aperta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa sit munitione cœlesti, ut omnes Hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari.*

Duodenarii istius Articulorum numeri convenientem rationem tradit S. *Thomas* Secunda Secundæ, Quæstione 1. Articulo 8. Illa, inquit, per se pertinent ad fidem, quorum visione in vita æterna perfruemur, & per quæ ducimur ad vitam æternam. Duo autem nobis videnda proponuntur, scilicet arcanum divinitatis Christi, cujus visio nos beatos facit, & Mysterium humanitatis Christi per quem ad gloriam filiorum Dei accessum habemus. Unde *Joannis* 17. dicitur: *Hæc est vita æterna: ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*. Eorum igitur, quæ credenda sunt, quædam pertinent ad Majestatem Divinitatis: quædam vero ad Mysterium humanitatis Christi: Circa Majestatem Divinitatis tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem unitas Dei, quæ primo articulo: Secundo Trinitas personarum, quæ tribus articulis proponitur; quorum primus etiam personam Patris; secundus personam Filii; octavus personam Spiritus Sancti spectat. Tertio proponuntur nobis opera divinitatis propria, quorum primum pertinet ad naturam, scilicet Creatio; alterum ad gratiam, scilicet hominis sanctificatio; tertium ad gloriam, scilicet beatificatio. Creationem articulo primo profitemur: Quæ sanctificationis opus spectant, articulo nono, quo Sanctam Ecclesiam Catholicam, & Sanctorum Communionem; & articulo decimo, quo Remissionem peccatorum credere nos contestamur: Quæ opus gloriæ, sive beatificationis spectant, articulo undecimo, de Resurrectione carnis, & duodecimo, de vita æterna, continentur. Sex itaque Articuli Symboli pertinent ad Dei Majestatem, operaque ipsi propria. Sex vero reliqui ad humanitatem Christi, seu verbi incarnati Mysterium, œconomiam, & dispensationem. Et quidem Conceptionem illius articulus tertius: quartus vero Passionem ejus, mortem, atque sepulturam: quintus, descensum ad inferos, & Resurrectionem: sextus, admirabilem in Cœlos Ascensionem: septimus, futurum Adventum ad judicium vivorum, & mortuorum hominum complectitur.

ARTICULUS II.

Quo primus Apostolici Symboli Articulus explicatur: Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem Cœli, & Terræ.

Istius Articuli sensus est: Certo Credo, & sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Sacrosanctæ, & individuæ Trinitatis Personam, qui sua omnipotenti virtute, & omnia, quæ Cœli, & terræ ambitu continentur, visibilia, & indivisibilia, ac proinde Angelos ipsos, ex nihilo conditos, & condita conservat, providentiaque sua regit. Neque solum eum corde credo, & ore confiteor; verum summo studio, ac pietate ad illum, veluti summum, & perfectissimum bonum contendo. Sed quoniam magna Mysteria in singulis fere verbis latent, ea diligentius explicanda sunt, ut ad divinæ Majestatis gloriam contemplandam fidelis populus cum timore, & tremore promoveatur.

§. I. *Quæ sit vis istius verbi*, Credo.

Virtus Fidei.

Credendi vox non significat hoc loco putare, existimare, opinari, sed certissime assentiri. *Credo* igitur idem est, ac sine ulla dubitatione assentior Deo Mysteria sua revelanti. Quamvis obscura illa mihi sint, quamvis sensuum perceptionem, rationisque comprehensionem superent meæ, ipsis tamen assentior firmitudine certe majori, quam iis, quæ sensibus ipsis usurpo, aut humana ratione cognosco. *In captivitatem* redigo *intellectum in obsequium Christi*, secundum Apostoli mandatum. Sed & sine curiositate prorsus ulla, vel inquirendi studio certissime te-

1. Cor. 10.

Fides humilis curiositatem excludit.

neo universa, quæ Deus hominibus revelavit, & per Ecclesiam suam credenda proponit. Divina Mysteria, judiciaque scrutari Deus prohibet, Prov. 25. *Qui scrutator est Majestatis, opprimetur a gloria*. Sapientiæ 1. *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum: Quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum; apparet autem eis, qui Fidem habent in illum: Perversæ enim cogitationes separant a Deo*, Ecclesiastici 3. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris; sed quæ præcipit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus ejus ne fueris curiosus. Non est enim tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis . . . Plurima super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos quoque supplantavit suspicio illorum, & in vanitate detinuit sensus istorum. Cor durum habebit male in novissimo: & qui amat periculum, in illo peribit*. Ad Romanos 11. *Tu fide stas: Noli altum sapere, sed time*. 2. ad Corinthios 10. *Arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei*. Fasces igitur Fidei summitte, imperiosa ratio. Deus locutus est, nihil inquiras ulterius. Si arrogantis, & impudentis hominis est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut quid dixerit, rationibus, aut testibus probetur: quantæ temeritatis, ac stultitiæ est, Dei voces audientem, cœlestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Hinc S. *Ambr.* Lib. 1. *de Abraham*, Cap. 3. ait, Abrahamo, qui credidit Christum sibi per susceptionem corporis heredem futurum, quod significatur his Christi verbis, *Abraham diem meum vidit, & gavisus est*; ideo reputatum esse ad justitiam, quia rationem non quæsivit, sed promptissima fide credidit. *Bonum est, ut rationem præveniat Fides; ne tamquam ab homine, ita a Domino Deo nostro rationem videamur exigere. Etenim quam indignum, ut humanis testimoniis de alio credamus, Dei oraculis de se non credamus?* Auctoritate, non ratione in rebus Religionis duci hominis animum necesse est. Sapientum auctoritate regi insipientes oportet. Quis Deo sapientior, qui ipsa sapientia est? Quis insipientior homine? Deo itaque subjicienda humana mens est, quo uno duce perduci potest ad rerum divinarum, captumque rationis superantium cognitionem. *Deus scientiarum Dominus est: & ipsi præparantur cogitationes*. Versabatur humana mens *non veritate certior, sed consuetudine securior*, in rebus humanis (inquit S. *Aug.* Lib. *De Moribus Ecclesiæ Catholicæ*, Cap. 7.) *At ubi ad divina perventum est, avertit sese, intueri non potest, palpitat, æstuat, inhiat amore, reverberatur luce veritatis, & ad familiaritatem tenebrarum suarum, non electione, sed fatigatione convertitur. Quam hic formidandum est, quam tremendum, ne majorem inde concipiat anima imbecillitatem, ubi quietem fessa conquirit. Ergo refugere in tenebrosa cupientibus per dispensationem ineffabilis Sapientiæ nobis illa opacitas auctoritatis occurrat, & mirabilibus rerum, vocibusque librorum veluti signis temperatioribus veritatis, umbrisque blandiatur*. Ad lucem divinorum mysteriorum oculi rationis humanæ cæcutiunt: Auris Deo revelanti accommodanda est, ut illorum cognitionem assequamur, quia *Fides ex auditu*. Centurio *videns*, quod *Jesus sic clamans expirasset*, ait: *Vere hic homo Filius Dei erat*. Si credidisset oculis suis, nihil nisi humanum in Jesu conspexisset. Videbat enim corpus flagellis laceratum, caput spinea corona perfossum, faciem sputis, & sanguine deformem. At auditu Deum esse cognovit. *Ex voce agnovit Filium Dei, & non ex facie. Auditus invenit, quod non visus; oculum species fefellit, auri veritas se infudit. Oculus pronuntiabat infirmum, oculus fœdum, oculus miserum, oculus morte turpissima condemnatum: Auri Dei Filius, auri formosus innotuit. Erat ille Centurio incircumcisus, sed non aure, qui ad unam expirantis vocem sub tot infirmitatis indiciis Dominum majestatis agnovit: Ideoque non despexit, quod vidit, quia credidit, quod non vidit. Non autem credidit ex eo, quod vidit, sed ex eo proculdubio, quod audivit, quia Fides ex auditu. Dignum quippe fuerat per superiores oculorum fenestras veritatem intrare ad animam: Sed hoc nobis, o anima, servatur in posterum, cum videbimus facie ad faciem. Nunc autem unde irrepsit morbus, inde remedium intret, & per eadem sequatur vestigia vita mortem, tenebras lux; venenum serpentis antidotum veritatis: & sanet oculum, qui turbatus est, ut serenus videat, quem turbatus non potest. Auris prima mortis janua, prima aperiatur & vitæ; auditus, qui tulit, reparet visum: Quoniam nisi crediderimus, non intelligemus. Ergo auditus ad meritum, visus ad præmium*. Unde *Propheta*: Auditui meo, *inquit*, dabis gaudium, & lætitiam:
„ *Quod fidelis retributio auditionis beata visio sit, & bea-*
„ *tæ meritum visionis fidelis auditio*. Beati autem mundo
„ corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Porro fide opor-*
„ *tet mundari oculum qui videat Deum, quemadmodum*
„ *habes*: Fide mundans corda eorum . . . . *Et ut scias Spiritum Sanctum hunc in anima spiritualis profectu ordinem observare, ut videlicet prius formet auditum, quam lætificet visum*: Audi, *inquit*, filia, & vide. *Quid inten-*

Job 8.

Dei auctoritate, non humana ratione in rebus salutis duci debemus.

1. Reg. 2.

Rom. 10.

Marc. 15.

Fides ex auditu.

Psalm. 5.

Matth. 5.

Act. 5.

Psalm. 44.

dis